

Heike Speitz, Beate Lindemann

”Jeg valgte tysk fordi hele familien min ville det, men jeg angrer”

Status for 2. fremmedspråk i norsk ungdomsskole

Rapport 03/02
Telemarksforsking-Notodden
Januar 2002

Telemarksforsking-Notodden

ISBN: 82-7463-080-7

**Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverkloven
eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR;
interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk**

Innhold

1	INNLEDNING	1
2	FREMMEDSPRÅK I EUROPEISK SAMMENHENG	2
2.1	EUROPEISKE MÅL	2
2.2	VÅRE NORDISKE NABOLAND	3
3	DET 2. FREMMEDSPRÅKET I NORGE	5
3.1	HISTORIKK	5
3.2	FAGET TILVALGSSPRÅK ETTER REFORM 97	6
4	UNDERSØKELSEN ”STATUS FOR 2. FREMMEDSPRÅK”	10
4.1	UTVALG OG METODE	10
4.2	GJENNOMFØRING	10
4.2.1	<i>Spørreundersøkelsen</i>	10
4.2.2	<i>Intervju</i>	11
4.3	FINSK SOM ANDRESPRÅK	12
4.3.1	<i>Generelt</i>	12
4.3.2	<i>Spørreundersøkelsen</i>	13
5	RESULTATER AV UNDERSØKELSEN	15
5.1	LÆRERKARAKTERISTIKA	15
5.1.1	<i>Alder og kjønn</i>	15
5.1.2	<i>Fagkompetanse</i>	16
5.1.3	<i>Syn på faget</i>	17
5.2	RAMMEBETINGELSER FOR FAGET TILVALGSSPRÅK	18
5.2.1	<i>Begrepsavklaring</i>	18
5.2.2	<i>Tilvalgsfagene</i>	18
5.2.3	<i>Undervisningsorganisering</i>	20
5.2.4	<i>Konkurransen med andre tilvalgsfag</i>	21
5.3	ELEVENE I UNDERSØKELSEN	22
5.3.1	<i>Hvorfor velger elevene et tilvalgsspråk?</i>	22
5.3.2	<i>Gutter og jenter</i>	23
5.4	TILVALGSSPRÅK — ET FAG FOR ALLE ELEVER?	24
5.4.1	<i>Offisielle mål</i>	24
5.4.2	<i>Lærernes holdninger</i>	25
5.4.3	<i>Elevenes holdninger</i>	26
5.5	UNDERVISNINGSPRAKSIS	27
5.5.1	<i>Informasjonskilder og læremidler</i>	27
5.5.2	<i>Bruk av fremmedspråket</i>	30
5.5.3	<i>Kontakt med fremmedspråklandet/internasjonale prosjekter</i>	31
6	KONKLUSJON OG TILRÅDINGER	33
6.1	KONKLUSJON	33
6.2	TILRÅDINGER	35
7	REFERANSER	37
8	VEDLEGG	39

1 Innledning

Innenfor rammen av det Europeiske språkåret har Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet tatt initiativ til en undersøkelse av status for andre fremmedspråk enn engelsk i norsk ungdomsskole.

Telemarksforskning-Notodden fikk i oppdrag av Læringscenteret å gjennomføre denne undersøkelsen, under forutsetning av at det samtidig ble søkt om prosjektstøtte fra Europarådet som hadde lyst ut midler for aktiviteter i løpet av det Europeiske språkåret. Norge fikk tildelt støtte til fire prosjekter, ett av disse er dokumentert i denne rapporten.

Tidlig i søknadsprosessen ble det klart at det ville være en fordel å ha en samarbeidspartner i denne landsomfattende undersøkelsen, helst i en annen landsdel enn Sør-Norge. Germanistisk institutt ved Universitetet i Tromsø, ved førsteamanuensis Beate Lindemann, var den ideelle partneren i en undersøkelse som skulle dekke hele landet og ta hensyn til forskjellige geografiske perspektiver og særtrekk. Også det faktum at finsk, ved siden av ”klassikerne” tysk og fransk, er definert som tilvalgsspråk i læreplanen for grunnskolen (L97), gjorde at valget av en nordnorsk samarbeidspartner falt nokså naturlig.

Denne rapporten er resultatet av 12 spennende måneder med skriftlige svar fra lærere og elever, og med mange interessante skolebesøk, der vi fikk anledning til å registrere holdninger og lytte til innspill fra rektorer, inspektører og fra lærere i tilvalgsspråk. Vi har besøkt store og små skoler, skoler i byer og skoler langt ute i distriktene. På denne måten fikk vi et veldig allsidig inntrykk av hvor forskjellige utfordringene er som skolene møter i sitt daglige arbeid.

2 Fremmedspråk i europeisk sammenheng

2.1 Europeiske mål

I de offisielle dokumentene for det europeiske språkåret legges det stor vekt på det språklige mangfoldet i Europa og på språklæring for alle, uansett alder og målsetting. Faktisk er man så ambisiøs å sette som mål at så mange EU-borgere som mulig skal kunne kommunisere i **mer enn ett** fremmedspråk i tillegg til sitt eget morsmål:

"It is no longer possible to reserve proficiency in foreign languages for an elite or for those who acquire it on account of their general mobility. In line with the resolution of the Council of Education Ministers of March 1995, it is becoming necessary for everyone, irrespective of training and education routes chosen, to be able to acquire and keep up their ability to communicate in at least two Community languages in addition to their mother tongue. [...]

In order to make for proficiency in three Community languages, it is desirable for foreign language learning to start at pre-school level. [...]

Upon completing initial training everyone should be proficient in two Community foreign languages."

(White Paper on Education and Training, s. 47)

Målet er selvfølgelig ikke bare å beherske flere fremmedspråk, men samtidig å bli kjent med like mange kulturer og en felles kulturell og historisk arv:

- *to increase awareness of Europe's linguistic heritage and openness to different languages and cultures as a source of mutual enrichment to be protected and promoted in European societies;*
- *to motivate European citizens to develop plurilingualism, that is, to achieve a degree of communicative ability in a number of languages, including those less widely used and taught, for improved mutual understanding, closer co-operation and active participation in European democratic processes;*
- *to encourage and support lifelong language learning for personal development and so that all European citizens can acquire the language competences necessary to respond to economic, social and cultural changes in society.*

(<http://culture.coe.int/AEL2001EYL/eng/eyl1000.htm>)

Målene for det europeiske språkåret er ett ledd i Europarådets språkpolitikk. Det legges stor vekt på det språklige og kulturelle mangfoldet i Europarådets 43 medlemsland (per år 2000). Mens det ikke er tvil om viktigheten av et lingua franca (i dag ubestridt engelsk) i globaliseringens tidsalder, ser man samtidig behovet for språkkunnskaper utover et felles fremmedspråk for gjensidig forståelse og toleranse i det geografiske Europa.

2.2 Våre nordiske naboland

Sverige

I Sverige begynner fremmedspråkundervisningen med engelsk fra 1. klassetrinn, som i Norge. Fra 6. klasse tilbys et 2. fremmedspråk (fransk, tysk eller spansk), og de elevene som vil, har muligheten å begynne et tredje fremmedspråk på 8. trinn.

Som i Norge inntar engelsk en suveren førsteplass blant fremmedspråkene i Sverige. Dette ikke bare takket være en tidlig start på skolen, men også det nærvær som engelsk har i dagliglivet, gjennom TV, musikk, film og media generelt.

To fremmedspråk er obligatoriske for å oppnå generell studiekompetanse i Sverige. Muligheten til å begynne med et tredje fremmedspråk på 8. trinn benyttes av en liten andel elever.

Ved Universitetet i Göteborg gjennomføres det for tiden en undersøkelse av undervisningen i 2. fremmedspråk på videregående nivå. Det er planlagt å sammenligne resultatene fra Norge og Sverige og drøfte situasjonen i våre respektive land i en workshop i løpet av 2002-2003.

Finland

Situasjonen i Finland er nokså enestående. Her har man laget en nasjonal plan for utdanning og forskning for å øke fremmedspråkkompetansen. Informasjon om prosjektet finnes på <http://www.edu.fi/projektit/kimmoke/>

*Diversification of Language Teaching Programme in Finland
(KIMMOKE 1996 - 2000)*

Finnish educational authorities have started a five-year national project to diversify modern language teaching programme and to develop language teaching methods and assessment of learning results on the basis of life-long learning.

(<http://www.edu.fi/projektit/kimmoke/>)

På det nåværende tidspunkt er det ikke lagt ut noe evaluering av prosjektet, men i eventuelle følgeundersøkelser i Norge bør erfaringene fra Finland tas til etterretning.

I Finland er to fremmedspråk obligatorisk for alle elever (fra 3. og 7. trinn), i tillegg har elevene mulighet til å lære et 3. og til og med et 4. fremmedspråk. Mange elever velger et fakultativt fremmedspråk på 5. trinn (11 år), andre begynner det tredje språket på 8. trinn. I den 9-årige grunnskolen lærer 40% av elevene et 3. fremmedspråk.

Danmark

Det 2. fremmedspråket er et valgfag i den danske folkeskolen. 2./3. fremmedspråk tilbys i tre modeller:

- i 7.-9./10. klasse (2. fremmedspråk, prøveforberedende, med 3 - 4 - 4 - 4 uketimer)

- i 8.-9. klasse (som 3. fremmedspråk, prøveforberedende med 4 uketimer)

- i 8. og/eller 9. klasse eller 10. klasse (som 2. eller 3. fremmedspråk, ikke-prøveforberedende med 2 uketimer).

De fleste elevene i Danmark velger tysk som 2. fremmedspråk fra 7. klasse, etter den første modellen. Det diskuteres for tiden en tidligere start med 2. fremmedspråk, i 5. klasse.

Et 2. fremmedspråk er obligatorisk på det danske gymnasiet.

3 Det 2. fremmedspråket i Norge

3.1 Historikk

I Norge ble det 2. fremmedspråket omgjort til et valgfag (med valgfritt karakter, uten avgangsprøve, ikke kompetansegivende ved opptak til videregående skole) ved innføring av M74. I tillegg forandret den nye loven om videregående opplæring fra 1976 status til fremmedspråkene: ved opptak til allmennfaglig studieretning kreves bare ett fremmedspråk, engelsk.

I dag er det mulig å oppnå generell studiekompetanse i Norge med bare ett fremmedspråk, nemlig engelsk. I Stortingsmelding nr. 33 (1991-92), s. 37, sies i denne sammenheng:

*”Det blir hevdet fra enkelte at det også bør stilles krav i videregående opplæring til et 2. fremmedspråk i en tid med sterkere internasjonalisering. Departementet er helt enig i at språk er meget viktig, men kan ikke se at utdanning i for eksempel russisk, fransk, spansk eller tysk er nødvendig for å påbegynne og gjennomføre studier innen de aller fleste høgre utdanninger slik tilfelle er med engelsk. ...
Når det gjelder det 2. fremmedspråket mer generelt i videregående opplæring, vil departementet vurdere tiltak for å styrke dette. Men departementet kan ikke se at et 2. fremmedspråk er et nødvendig krav for å gjøre en person generelt studieegnet.”*

Dette er et noe overraskende syn med tanke på at:

- de fleste land i Europa har et krav om to fremmedspråk for å oppnå generell studiekompetanse
- en del viktig faglitteratur i forskjellige studiefag ikke foreligger på engelsk, men på andre av de store europeiske språkene (tysk, fransk, spansk, italiensk). Når studentene ikke behersker andre fremmedspråk enn engelsk, vil en betydelig del av faglitteratur eller aktuell forskning ikke bli lest i Norge
- man vet at veldig mange studenter i sitt arbeidsliv vil komme i situasjoner der et annet fremmedspråk enn engelsk vil være enten et krav eller en stor fordel, for eksempel i kontakt med utenlandske bedrifter.

Allerede i 1988 hadde Grunnskolerådet slått fast at det 2. fremmedspråkets stilling i grunnskolen måtte styrkes. Anbefalingene utarbeidet av en arbeidsgruppe var bl.a.:

1. Status: Det andre fremmedspråket gjøres til et obligatorisk fag etter en utviklingsperiode på 5 år.
2. Fagtilbud: Det er et mål at alle ungdomsskoler skal gi tilbud i minst to fremmedspråk ved siden av engelsk.
3. Gruppestørrelse: Det opprettes grupper i det andre fremmedspråket når minimum 5 elever velger det. Skoler som har behov for det, må tilføres ekstra ressurser for å tilby undervisning i det andre fremmedspråket.
4. Lærerutdanning: Det etableres spesielle utdanningstilbud til ferdigutdannede lærere som ønsker å skaffe seg fagutdanning i det andre fremmedspråket. Slike tilbud bør være en kombinasjon av utenlandsopphold, studieopphold ved lærested og fjernundervisning. Det må stilles midler til rådighet for lærere som ønsker å ta slik utdanning, midler til redusert leseplikt og dekning av vikar samt stipend til studieopphold.
5. Omfang: Timetallet økes til 9 timer [...]
6. Fagplan/vurdering: Fagplanen for det andre fremmedspråket omarbeides slik at den blir et hensiktsmessig arbeidsredskap for læreren og samsvarer med den styrkingen av faget som man ønsker [...]

7. *Kompetanse: Det knyttes straks kompetanse til det andre fremmedspråket, selv om det i dag er valgfag. Det settes én karakter etter samme retningslinjer som for engelsk, og denne teller med ved inntak til den videregående skole, alle studieretninger.*

8. *Forpliktende valg: Valg av det andre fremmedspråket må være forpliktende for ett skoleår av gangen.*

(fra: Styrking av det andre fremmedspråket, Grunnskolerådet 1988)

Når man leser rapporter fra Grunnskolerådet, som bl.a. *Styrking av det andre fremmedspråket (Høringsutkast. Innstilling fra en arbeidsgruppe, 1988, og prosjektet Styrking av det andre fremmedspråket, 1990)* eller *Konsekvenser av å gjøre det andre fremmedspråket kompetansegivende ved opptak til videregående skole (1991)*, er det overraskende, hvor lite som har forandret seg i situasjonen for det 2. fremmedspråket i norsk grunnskole de siste 10-15 årene.

3.2 Faget tilvalgsspråk etter Reform 97

Et erklært mål ved innføring av grunnskolereformen i 1997 (vanligvis omtalt som L97) var å styrke elevenes språkkunnskaper. Styrkingen er gjennomført dels ved organisatoriske tiltak og dels ved en ny profilering av språkopplæringen:

- Læreplanen krever at alle elever skal ha tilbud om minst ett tilvalgsspråk på ungdomstrinnet. Ved de fleste skoler er dette tysk, og i mindre grad fransk. M-87 stilte ikke tilsvarende organisatorisk krav til at alle elever skulle ha tilbud om et 2. fremmedspråk.
- Læreplanene for de ulike tilvalgsspråkene er preget av at faget skal fremstå som allmenndannende fag for alle. Dette gjenspeiles i både mål og arbeidsmåter. Tilvalgsspråk skal dermed tilpasses til en bredere gruppe elever enn tidligere. Planen for det 2. fremmedspråket i den tidligere mønsterplanen var mer preget av en akademisk tilnærming til språkopplæring.

I landsgjennomsnitt ser vi en lett økning i valget av 2. fremmedspråk blant elevene i 8. klasse når vi sammenligner skoleårene 1995/96 og 2000/01, fra 66,2% til 74%, dvs. ca. 8 prosentenheter. Men det er mange elever som faller fra og går over til praktisk prosjektarbeid i løpet av ungdomstrinnet. Dette frafallet har økt etter reformen, slik at den faktiske økningen blant elevene som fullfører 2. fremmedspråk bare ligger på ca. 5 prosentenheter. De store forandringene i antall elever som gjennomfører et 2. fremmedspråk på ungdomstrinnet har med andre ord uteblitt.

Prosentdelen av elever som har valgt 2. fremmedspråk totalt varierer sterkt fra fylke til fylke. Her kan vi sammenligne med tall fra en undersøkelse som ble gjennomført for Grunnskolerådet i 1991:

- I 1991 valgte 56, 9% av elevene i 8. og 9. klasse i Østfold et 2. fremmedspråk. I 2000/01 har tallet økt til 61,9% av elevene i 8.-10. klasse
- I Finnmark valgte 41,3% av elevene i 8. og 9. klasse et 2. fremmedspråk i 1991, mens det bare var 37% av elevene i 8.-10. klasse i 2000/01

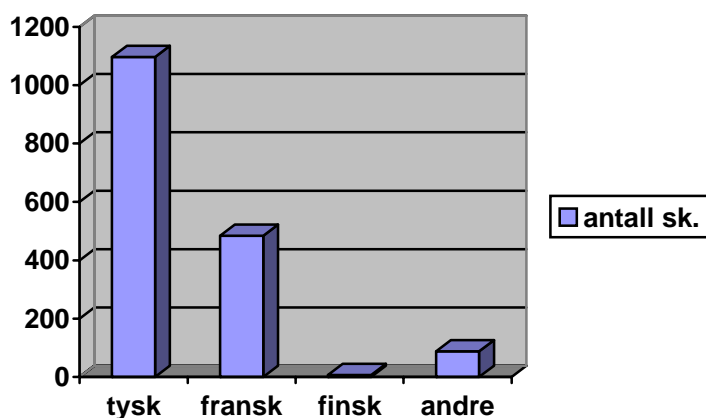
- I Vest-Agder er prosentdelen nærmest uforandret: 56,9% i 1991 og 54,3% i 2000/01

Faget tilvalgsspråk ble som nevnt innført med L97. Tidsrammen for faget er 8 uketimer fordelt over tre år (8.-10. klasse), sammenlignet med 7 timer over to år før reformen. Siden innføring av Reform 97 har tilvalgsspråk vært et obligatorisk tilbud på alle skolene med ungdomstrinn i Norge, dvs. hver skole må tilby minst ett fremmedspråk i tillegg til engelsk på 8. trinn. Tradisjonelt står tysk sterkest som 2. fremmedspråk i Norge, fulgt av fransk og finsk.

For faget tilvalgsspråk eksisterer læreplaner for tysk, fransk og finsk. I tillegg åpnes det for andre språk:

Innenfor tilvalgsspråk skal elevene få tilbud om opplæring i tysk eller fransk. Skoler som har anledning til det kan, i tillegg tilby opplæring også i andre språk. Elevene skal velge bare ett tilvalgsspråk. (Læreplanen s. 81)

Så godt som alle skoler (1097, dvs. ca. 95%) har tilbud om tysk på 8. trinn, mens fransk tilbys på 484, dvs. under 50% av skolene. I grunnskolestatistikken (GSI) er det også registrert andre språk, men uten at disse er spesifisert. Vi har tatt kontakt med skoler i denne kategorien som har grupper med 15 elever og mer på 8. trinn (totalt 14 skoler) for å finne ut hvilket språk de tilbyr, og ev. hvorfor. Noen få skoler tilbyr spansk, dette grunnet stor etterspørsel fra elevenes/foreldrenes side, en skole begrunner tilbudet med lærerkompetanse på skolen. Utfordringen for disse skolene er å sikre elevene overgangen til B-språk på videregående nivå.

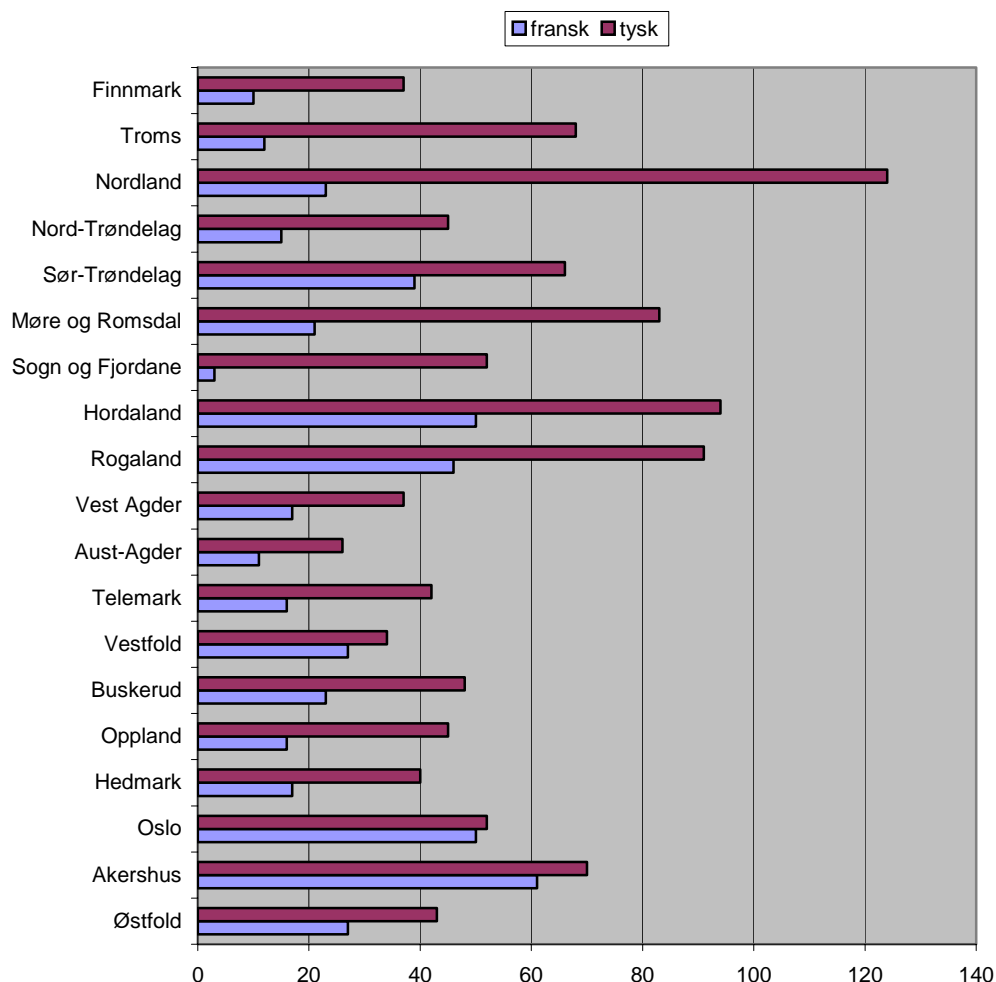
Figur 1 Antall skoler som tilbyr tysk, fransk, finsk og/eller andre språk som tilvalgsfag (skoleår 2000/01)

I tillegg til antall skoler i hele landet er det interessant å foreta en fordeling av skolene og språktilbudet etter fylke. Siden så godt som alle skoler tilbyr tysk på 8. trinn, kan vi gå ut fra at skoler som tilbyr fransk i realiteten tilbyr to tilvalgsspråk.

Fylkene varierer som kjent ikke bare i antall skoler, det er også store forskjeller når det gjelder skolestørrelse. Mens mellomstore og store, rene ungdomsskoler dominerer i urbane områder, er et stort antall små og fådelte skoler karakteristisk for eksempel for de nordligste fylkene. Dette har bl.a. som konsekvens at elevgruppene varierer sterkt i størrelse. På de minste

skolene undervises det ofte i grupper med flere klassetrinn, eller tilbudet faller bort etter noen uker fordi det ikke er mange nok elever for å opprettholde tilbudet. Disse faktorene er det ikke tatt hensyn til i GSI-statistikken.

Følgende diagram viser antall skoler som tilbyr fransk og/eller tysk på 8. trinn, fordelt på fylkene:

Figur 2 Antall skoler som tilbyr tilvalgsspråkene tysk og/eller fransk på 8. trinn (skoleåret 2000/2001)

Mens elevene i Vestfold, Østfold, Oslo og Akershus for det meste kan velge mellom to tilvalgsspråk, er tilbudet i fylkene med veldig spredt bebyggelse nokså ensidig (for eksempel Telemark, Sogn og Fjordane, Nordland og Troms). På mange små skoler, for eksempel i Nord-Norge, faller tilbudet bort etter 8. klasse fordi noen elever slutter og elevgruppen dermed blir for liten.

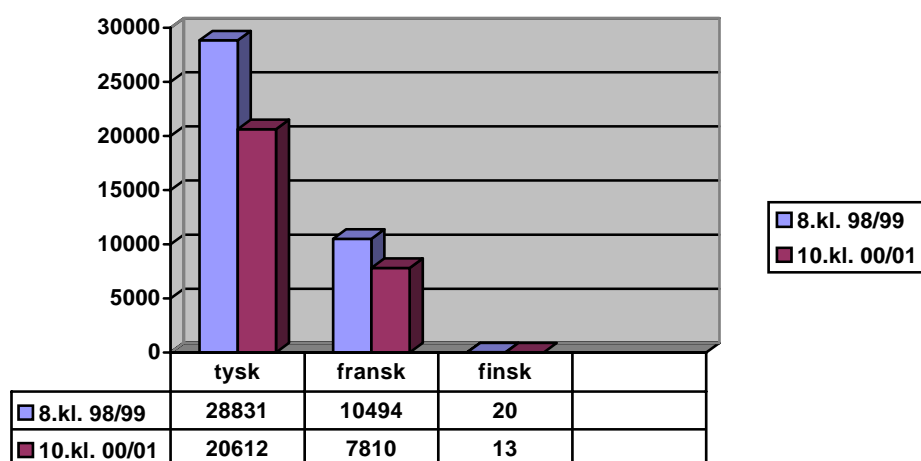
Finsk har en særstilling blant tilvalgsspråkene i Norge: Som kjent støtter opplæringsloven fra 1998 finskopplæringen for elever med kvensk-finsk bakgrunn i Troms og Finnmark (§ 2-7):

Når minst tre elever med kvensk-finsk bakgrunn ved grunnskoler i Troms og Finnmark krever det, har elevene rett til opplæring i finsk.

Finsk som tilvalgsspråk tilbys bare på 7 skoler. De fleste elevene med denne bakgrunnen velger derimot å følge undervisningen i finsk som andrespråk. På grunn av denne spesielle situasjonen for finsk har vi i denne rapporten valgt å omtale finsk som andrespråk (inkludert finsk som tilvalgsspråk) i et eget avsnitt, jf. 4.3.

Faget tilvalgsspråk er generelt preget av et stort frafall blant elevene. Av 28 831 elever som begynte med tysk i 8. klasse skoleåret 1998/99 var det igjen 20 612 i begynnelsen av 10. klasse i 2000/2001. Dette betyr at nesten 30% av elevene i tilvalgsspråket tysk sluttet i løpet av 8. eller 9. klasse.

Situasjonen er nokså lik i tilvalgsspråket fransk der elevtallet sank fra 10 494 i 8. klasse i 1998/99 til 7810 i 10. klasse i 2000/2001. Frafallet ligger her rundt 25%.

Figur 3 Utviklingen i antall elever i tilvalgsspråk fra 8.-10. klasse, 1998-2000

Til disse høye frafallstallene knytter det seg bl.a. følgende viktige spørsmål:

- Bare litt over halvparten av elevene (55%) har gjennomført et 2. fremmedspråk etter 10. klasse. Hva er årsakene til at så mange elever (25-30%) slutter i faget i løpet av ungdomstrinnet?
- Er det flere elever enn før L97 som ”prøver ut” et tilvalgsspråk i 8. klasse? Kan dette tolkes som en positiv utvikling etter reformen?

Antagelig finnes det ikke noen enkle svar på disse spørsmålene. Undersøkelsen viser at svaret er sammensatt av rammebetingelser for faget, holdninger og pedagogisk praksis/undervisningsmetoder.

4 Undersøkelsen ”Status for 2. fremmedspråk”

Denne undersøkelsen beskriver statusen for det 2. fremmedspråket i norsk ungdomsskole i anledning det europeiske språkåret 2001. Ett sentralt spørsmål er bl.a. hvorfor så mange elever slutter i faget i løpet av ungdomstrinnet, et annet, hvilke holdninger som er knyttet til det 2. fremmedspråket, både hos lærerne og elevene.

For et lite land som Norge, som i høyeste grad er avhengig av handel med andre europeiske land og som er aktiv på mange plan i internasjonalt samarbeid, er dette til syvende og sist et spørsmål av nasjonal interesse: Hvilken språkkompetanse ønsker og trenger man i dag og i fremtiden i Norge?

4.1 Utvalg og metode

Skoleåret 2000/2001 valgte 38538 elever et tilvalgsspråk på ungdomsskolens 8. trinn. Dette tilsvarer 69,4% av alle elevene på 8. trinn i Norge.

Elevtallene i tilvalgsspråk på 8. trinn danner grunnlaget for utvalget av informanter i den skriftlige spørreundersøkelsen blant lærere og elever som ble gjennomført i tidsrommet april – juni 2001. Informantene ble valgt slik at de utgjør et representativt utvalg på landsbasis, fordelt på små, mellomstore og store skoler i hele landet. Små skoler er definert som skoler med under 100 elever på ungdomstrinnet, mellomstore fra 100 til under 300 elever, og store skoler med minst 300 elever på ungdomstrinnet.

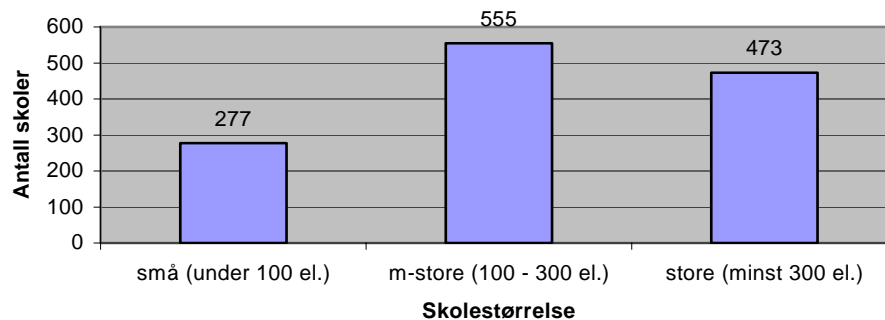
I tillegg ble det gjennomført intervju med rektorer, inspektører og/eller lærere i tilvalgsspråk på til sammen 31 skoler i Akershus, Nordland, Oslo, Telemark, Troms og Aust-Agder. Samtlige av intervjuene ble tatt opp på bånd. Dataene er anonyme og blir behandlet konfidensielt.

4.2 Gjennomføring

4.2.1 Spørreundersøkelsen

I samarbeid med referansegruppen for undersøkelsen ble det utarbeidet spørreskjemaer for lærere og elever i tilvalgsspråkene tysk, fransk og finsk på 8. trinn. Dette trinnet ble valgt fordi elevene i slutten av 8. klasse har nesten ett års erfaring i faget, samtidig som de fortsatt er nye i møtet med språket og står foran avgjørelsen om å fortsette med språkfaget i 9. klasse eller ikke.

Elevene som har deltatt i spørreundersøkelsen fordeler seg jevnt i forhold til antall små, mellomstore og store skoler i hele landet.

Figur 4 Antall elever i spørreundersøkelsen, fordelt på små, mellomstore og store skoler

I den skriftlige delen av undersøkelsen deltok 209 lærere og 1305 elever. Svarprosenten i målgruppene ligger rundt 74% for tysk- og 75% for fransklærerne, 84% for tysk- og 81% for franskelevne. Vi anser dette som et godt grunnlag for å kunne uttale oss om status for faget tilvalgsspråk på ungdomstrinnet.

Spørreskjemaene ble laget i bokmål og nynorsk, og informantene valgte målformen i svaret på en første henvendelse til skolene. Spørreskjemaene for lærere og elever (bokmålversjon) er lagt ved i slutten av denne rapporten.

4.2.2 Intervju

Intervjuskolene i Sør-Norge ligger både i urbane og i landlige strøk, skolestørrelsen varierer også her fra veldig små skoler med bare én tysklærer til store skoler, der flere lærere i tysk og fransk møtte opp til intervju. På de minste skolene tilbys det som regel bare tysk som tilvalgsspråk og skolene har ofte problemer med å skaffe lærer med fagutdanning. Det var på de små skolene vi møtte lærere uten formell kompetanse, som har undervist i mange år og ofte bygget opp en imponerende realkompetanse i faget. Situasjonen hos mange av disse preges av usikkerhet, ikke bare pga. manglende formell kompetanse, men forsterket gjennom deres isolerte situasjon som eneste tysklærer på skolen.

Også deltakerskolene i Nordland og Troms ligger både i byer, tettsteder og på heller små plasser. I byene og tettstedene tilbys undervisningen i rene ungdomsskoler, mens undervisningen ellers blir organisert på såkalte kombinerte barne- og ungdomsskoler. Rene ungdomsskoler har kun ytterst sjeldent tilvalgsspråklærere uten fagutdanning, mens distriktsskolene bare unntaksvis kan tilby undervisning med en fagutdannet lærer. Selv distriktsskoler som befinner seg bare 2 eller 3 mil utenfor en stor by, har store problemer med å skaffe kvalifiserte tysk- eller fransklærere. Rektorene uttrykker bekymring over at de ikke kan skaffe kvalifiserte lærere. De oppgir flere grunner for dette. Det er i det hele tatt vanskelig å skaffe kvalifiserte lærere til skolen, spesielt når denne ikke ligger i et tettsted med gode kommunikasjoner. Dessuten er de økonomiske rammene til skolene meget trange. Skolen har ofte ikke råd til å skille 8., 9. og 10. klasse i tilvalgsspråk. Dermed blir

undervisningsprosenten for denne typen undervisning meget lav. Skal det ansettes nye lærere ved skolen, blir ofte andre fagbehov mer avgjørende enn fremmedspråket. Dessuten oppfatter svært mange lærere det som veldig slit-somt å måtte undervise i en gruppe som inneholder både nybegynnere og viderekomne. De velger da heller større skoler med trinndelt undervisning i faget.

4.3 Finsk som andrespråk

4.3.1 Generelt

I 1996 gjorde Stortinget et vedtak om at elever i fylkene Troms og Finnmark skulle få tilgang til opplæring i finsk som andrespråk. I disse fylkene finnes det områder som fra gammelt av har vært preget av en kvensk-finsk befolkning på samme måte som det også finnes områder med samisk særpreg. Stortingets beslutning om opplæring i finsk ble oppfattet som en håndsrøking til kvener. Kvenene er den andre historiske språkminoriteten i Nord-Norge ved siden av samer. En offisiell start for faget finsk som andrespråk var i 1999, etter at opplæringsloven fra 1998 hadde trådt i kraft (jf. 3.2, s. 9). På forsøksbasis hadde man før dette hatt undervisning i finsk som andrespråk i enkelte skoler i Nord-Norge allerede fra 1980-tallet.

Elevene som bor i Troms eller Finnmark kan få undervisning i finsk som andrespråk dersom deres foreldre ønsker det. I ungdomsskolen velger elevene selv om de vil fortsette med finsk. I 10. klasse kan elevene ta eksamen i finsk som andrespråk isteden for norsk sidemål. Elevene som har hatt finsk som andrespråk i grunnskolen, kan også fortsette med finsk i videregående skole isteden for norsk sidemål.

I denne rapporten om 2. fremmedspråk i Norge, dvs. om tilvalgsspråkene tysk, fransk og finsk, er det ikke mulig å snakke om finsk uten også å inkludere finsk som andrespråk. På landsbasis er det svært få elever som velger finsk som tilvalgsspråk, og i Nord-Norge er det stort sett bare samiske skoler der finsk undervises som tilvalgsspråk. I praksis ser det ut til at dersom skolen har et tilbud om finsk som andrespråk, deltar alle de finskinteresserte elevene i denne undervisningen, selv om de ellers kanskje hadde valgt finsk som tilvalgsfag.

Andrespråkstilbudet omfatter hele skolegangen i grunnskolen, fra 1. til 10. klasse. Elever i finsk er en heterogen gruppe, som har svært forskjellig bakgrunn og som befinner seg på meget forskjellige språklige kunnskapsnivåer. Undervisningen kan dermed være pedagogisk og faglig meget krevende. Det er også forskjellig hvor mye elevene kan kommunisere på finsk i sine nærmiljøer. For noen kan finsk som andrespråk arte seg som et fremmedspråk.

I skoleåret 2001/2002 er det 1064 elever som har finsk som andrespråk i grunnskolene i Troms og Finnmark, av disse er det 255 elever i Troms og 809 i Finnmark. Alt i alt er det ca. 80 skoler som tilbyr finsk som andrespråk i disse fylkene. Finskundervisning skjer i skoletiden, og læretiden må tas av andre fag. Statens utdanningskontor i Troms har det nasjonale ansvaret for finsk, og et spesielt ansvar for finsk som andrespråk. Ansvaret innebærer at

dette kontoret har plikt til å informere, ta imot klager og arbeide for fagets utvikling.

4.3.2 Spørreundersøkelsen

Ved siden av spørreundersøkelsen om tilvalgsspråkene tysk og fransk ble det også gjennomført en spørreundersøkelse blant lærere og elever i finsk som andrespråk i Troms og Finnmark. Spørsmålene angående tilvalgsspråkene ble tilpasset forholdene i finsk som andrespråk. Skolene der finsk undervises, er for det meste middels store skoler mellom 100 og 300 elever.

Lærerne

21 lærere svarte på spørsmålene. Av disse var 15 kvinner og 4 menn, to svarte ikke på alle spørsmålene. Majoriteten av disse lærerne (15) har finsk som morsmål, én nevner kvensk som sitt morsmål, én russisk og 5 norsk. Det er få yngre lærere, de fleste (14) er født i 1960 eller tidligere.

8 av lærerne hadde en allmennlærerutdanning. Av disse var 4 finlendere, 1 kven og 3 nordmenn. Alle bortsett fra en nordmann hadde finsk med i sin fagkrets. To nordmenn hadde førskolelærerutdanning. Den ene av dem har påbegynte finske studier. Resten av lærerne, som alle var finlendere, hadde forskjellige utdanninger, 3 hadde studert finsk som fag, 3 hadde ingen andre kvalifikasjoner enn at de var finskspråklige.

Alle lærerne uttrykte behov for kontakt med andre lærere og savnet relevant etter- og videreutdanning. Spesielt ble det ønsket utdanning i kvensk språk og kultur og veiledning i fagdidaktiske spørsmål.

Tilgangen på passende lærebøker og annet undervisningsmaterieell ble av samtlige lærerne karakterisert som ikke tilfredsstillende.

Elevene

Spørreundersøkelsen blant elevene resulterte i 130 svar, hvorav 82 jenter og 48 gutter. De fleste elevene som svarte er født i årene 1985-1992. Av forståelige årsaker foreligger det ikke svar fra de yngste, som ikke har nok lese- og skriveferdigheter.

De fleste elevene (107) i undersøkelsen anga å ha norsk som førstespråk (morsmål). Noen av disse svarte at selv om de er norskspråklige, har de kvensk bakgrunn. 11 svarte at de har finsk som morsmål, 16 mente de er tospråklige med både norsk og finsk som førstespråk. 5 elever noterte både kvensk og norsk som sine morsmål, to elever både samisk og norsk.

De fleste elevene har hatt finsk 3 timer pr. uke, men det finnes en del variasjoner i timetallet. Enkelte elever har hatt finsk i skolen i 7-10 år. Majoriteten av de som svarte har hatt finsk i 4-6 eller i 2-3 år.

Alle elevene svarte at de hadde mistet timer i forskjellige andre fag på grunn av finskundervisningen. Dette ble av mange kommentert som en ulempe med finsk som andrespråk.

Kommentar

Fra finskmiljøene ved Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Alta og Statens utdanningskontor i Troms kommenteres det at de som arbeider med faget

finsk har mange problemer å stri med. Det er mangel på kvalifiserte lærere og mangel på passende undervisningsmateriell. Finsk som andrespråk forutsetter i stor grad tilpasset opplæring, hvilket krever oversikt over alle fagene i skolen og samarbeid mellom lærerne. Det ser ut til at finsk ikke har funnet sin plass blant skolefagene ennå, og at lærerne i faget altfor ofte føler seg isolerte i skolemiljøet. Elevene føler at de mister noe, da det stadig er spørsmål om hvilke timer i andre fag de skal miste for å få den finskundervisningen de har krav på. Finskmiljøene synes det er bekymringsfullt at mange elever slutter med finsk allerede etter barneskolen, uten noe eksamen, isteden for å fortsette med faget på ungdomstrinnet eller på videregående skole.

Det er planlagt å skrive en separat, mer detaljert artikkel på basis av lærer- og elevsvarene fra spørreundersøkelsen om finsk som andrespråk i Tromsø og Finnmark.

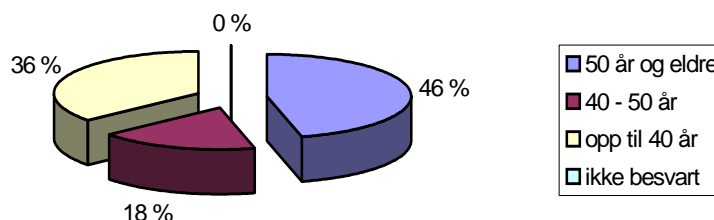
5 Resultater av undersøkelsen

5.1 Lærerkarakteristika

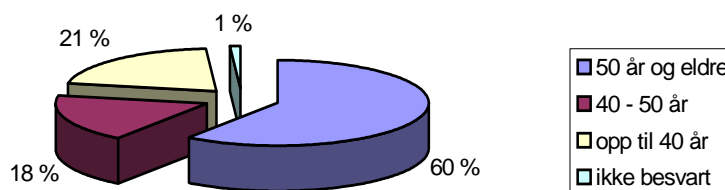
I spørreskjemaet gir lærerne informasjon om personlig bakgrunn, utdanning, yrkeserfaring, pedagogisk praksis og personlige holdninger til faget. Noen av disse faktorene har blitt undersøkt tidligere (alder, faglig kompetanse) (jf. Lagerström 2000). Til andre finnes det bare gjetninger og antagelser basert på erfaring (for eksempel til holdninger eller undervisningspraksis). Disse blir her for første gang dokumentert og kan dermed inngå i et grunnlag for videre arbeid med situasjonen for 2. fremmedspråk i Norge.

5.1.1 Alder og kjønn

53,6% av lærerne i spørreundersøkelsen er 50 år eller eldre. 72% av de spurte lærerne var kvinner, 27% var menn (1% svarte ikke på spørsmålet)

Figur 5 Aldersfordeling, for lærerne som underviser i fransk

Figur 6 Aldersfordeling, for lærerne som underviser i tysk

Diagrammene viser at vi i tilvalgsspråkene tysk og fransk har forholdsvis mange lærere med lang erfaring, men som også har en utdanning som muligens ikke lenger svarer til dagens behov. Ikke alle klarer å oppdatere seg, lærerne underviser i mange (opp til syv) fag parallelt, etterutdanning tas som oftest først i de store, "viktige fagene", små fag kommer sist. Dette aspektet vil vi komme tilbake til i del 5.5.

Tenker man 10-15 år frem i tid, vil over halvparten av dagens tilvalgsspråklærerne ha forlatt skolen ved naturlig avgang. Dette er alarmerende

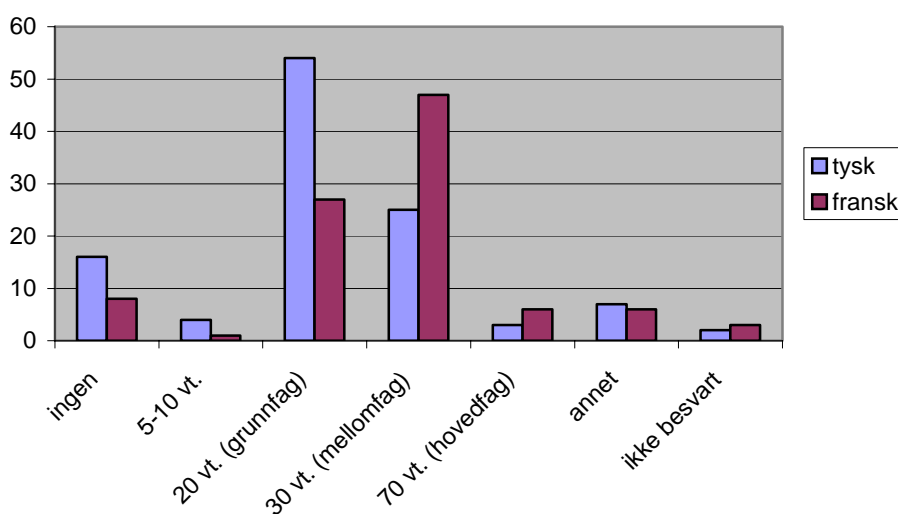
tall, spesielt sett i sammenheng med de siste års lave studenttall i språkfagene på universiteter og høyskoler (jf. bl.a. Skolefokus nr. 13/2001).

5.1.2 Fagkompetanse

I spørreundersøkelsen ble lærerne bl.a. spurt om omfanget av sin tysk-/franskutdanning på universitets-/høgskolenivå.

Diagrammet nedenfor viser to viktige resultater: ca. halvparten av tysklærerne har grunnfag, mens ca. en fjerdedel har mellomfag. For fransk er forholdet akkurat omvendt, ca. halvparten har mellomfag, mens litt over en fjerdedel har grunnfag.

16 av de spurte 111 lærerne i tysk (dvs. 14,4%) har ingen formell utdanning i faget de underviser. 13 av disse 16 lærerne underviser på små skoler.

Figur 7 Omfang av tysk-/franskutdanning på universitets-/høgskolenivå (antall lærere)

De nasjonale fagrådene for fransk og tysk anser 20 vt. (grunnfag) som et minstekrav for å kunne undervise i et fremmedspråk. I tillegg kreves det en jevn oppdatering i faget, noe som for mange er vanskelig å gjennomføre for et lite fag som tilvalgsspråk. Til spørsmål om undervisningserfaring og behov for etterutdanning i tysk/fransk kommenterte lærerne i spørreundersøkelsen bl.a.:

Føler at jeg har for lite ordforråd til å snakke flytende fransk

Egentlig kreves det at man er flytende i moderne fransk og også behersker data, hvilket jeg ikke gjør. Den store spredningen i elevenes evnemessige forutsetninger krever også nye metoder

Oppfrisking trengs i et fransktalende miljø ca. hvert 2. – 3. år

Trenger pedagogisk faglig utdanning eller enkle kurs – rettleiding - Absolutt!!

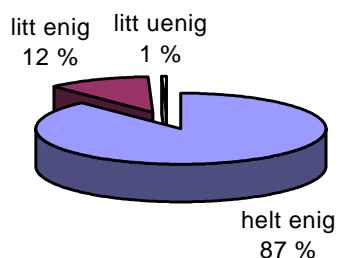
Særlig tysk, men også fransk. Man stagnerer når man ikke får påfyll i form av tilrettelagte kurs/opphold i Frankrike/Tyskland /tysk-/franskspråklige land. Dette burde vært obligatorisk hvert andre / tredje år!

5.1.3 Syn på faget

I spørreundersøkelsen ble lærerne konfrontert med noen påstander om faget tilvalgsspråk tysk/fransk.

Tysk/fransk er et interessant og utfordrende fag

Hele 87% av de spurte lærerne sa seg helt enig i at *tysk/fransk er et interessant og utfordrende fag*. Dette uttrykker holdningen til faget, uavhengig av rammevilkår, læreplaner m.m.

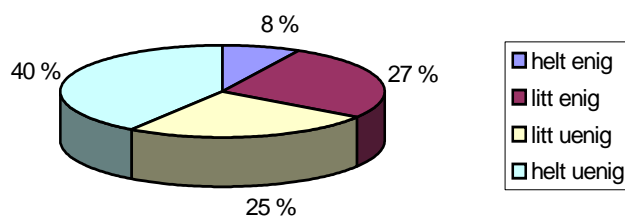

Figur 8 Tysk/fransk er et interessant og utfordrende fag

Resultatet viser at de lærerne som har valgt å utdanne seg og underviser i fremmedspråkene, har et entydig positivt forhold til faget sitt. Dette er en viktig kapital for grunnskolen som bør ses i sammenheng med aldersfordelingen i lærergruppen. Som vist i 5.1.1, vil over 50% av disse lærerne være ute av skolen om 10-15 år. Hvordan kan man ta vare på denne kapitalen, og hva kan gjøres for rekrutteringen til faget?

Tysk/fransk er et fag for alle elever

Tradisjonelt har det 2. fremmedspråket i Norge vært et fag for teoristerke, flinke og motiverte elever. En av de største forandringene som ble innført med L97 var profileringen av det 2. fremmedspråket som et fag for alle elever. Lærerne i undersøkelsen ble derfor spurt om de synes at tysk/fransk er et fag for alle elever. Det mest oppsiktsvekkende i svaret er at hele 40% av informantene var helt uenige i denne nye målsettingen, 65% sa seg helt eller litt uenige.

Figur 9 Tysk/fransk er et fag for alle elever

Vi anser dette resultatet som så viktig at det tas opp i et eget avsnitt i denne rapporten, jf. 5.4.

5.2 Rammebetingelser for faget tilvalgsspråk

5.2.1 Begrepsavklaring

I diskusjoner om skolen og skolefag er det ofte rammebetingelser eller rammefaktorer som står i oppmerksomhetens sentrum. Dette gjelder også diskusjonen rundt språkfagene i Norge. Begrepet *rammebetingelser* kan forstås på flere nivåer, på individnivå, på skolenivå, på regionalt eller nasjonalt nivå, eller på alle disse.

Ulstrup Engelsen (1990, s.77) diskuterer begrepet på denne måten:

Det er vanskelig å få en helt klar oppfatning av begrepet «rammefaktorer». Det er en sekkebetegnelse som kan omfatte mange ulike betingelser for arbeidet i skolen. Noen mener at også mål må betraktes som en rammebetingelse for undervisnings- og læringsarbeid.

Hun gjør oppmerksom på at rammebetingelsene kan *fremme* eller *hindre* virksomheten i skole og undervisning, og avslutter sine egne kommentarer med:

Et viktig poeng må vi imidlertid påpeke: Uansett hvor vakkert formål og mål for virksomheten i skole og klasserom er formulert, kan ikke lærere og elever strekke seg lenger enn rammebetingelsene tillater. Men – hva tillater rammebetingelsene egentlig?

For faget tilvalgsspråk er rammebetingelsene på nasjonalt nivå gitt gjennom den nasjonale læreplanen, valgfagstatusen til faget, timetallet, parallelliteten med de andre tilvalgsfagene, innhold i lærerutdannelsen etc.

På skolenivå spiller organiseringen av faget og timeplanleggingen en betydelig rolle, ved siden av lærerressursene, språktilbudet på skolen, måten faget blir presentert på til nybegynnere, konkurranseforhold til andre tilvalgsfag etc.

På individnivå kan både egne interesser og foreldrenes innflytelse ha stor betydning, dessuten erfaringer eldre søsken har gjort i faget, men også nytteverdien elevene ser i et valgfag.

Disse tre virker selvfølgelig sammen og overlapper hverandre. I denne undersøkelsen er begrepet *rammebetingelser* brukt i vid betydning og omfatter alle tre nivåene.

5.2.2 Tilvalgsfagene

Mange kommentarer på skolene, både fra lærere og rektorer eller inspektører går i retning av at elevene nå er mer låst enn før L97. Noen vil gjerne tilbake til flere valgfag og vil dermed unngå at elevene må velge bort for eksempel praktisk prosjektarbeid hvis de vil lære et 2. fremmedspråk. En inspektør kommenterte:

En del skoler har jo rett og slett gått og definert forskjellige faste tilbud inn i praktisk prosjektarbeid. Jeg kjenner skoler som kjører reinspikka forming valgfag som det var før og kaller det for praktisk prosjektarbeid bare. Det er IKT-fag, det er idrettsfag og sånt ... og så heter det praktisk prosjektarbeid, men det er faktisk forskjellige grupper som legger vekt på forskjellige fag. Og det er et tilbud skolen har, og da kan du bare glemme tysk og fransk, det er klart det er mye mer spennende å dra ut med friluftslivgruppa og på klatreturer og alt sånt. Det en kunne hatt, det er bare at en kunne hatt begge deler...

Timetall

Tilvalgsspråket disponerer til sammen 8t/u fordelt på tre år. De fleste skolene fordeler timene slik at det blir 2-3-3- timer i uken i henholdsvis 8., 9. og 10. klasse. En dobbelttime per uke i nybegynnerundervisning oppleves som svært lite og gir dårlige vilkår for kontinuitet/faglig progresjon. Også to enkelttimer oppfattes av mange som uheldig for nybegynnere. 45 minutter er altfor kort tid til å gi hver elev i større språkgrupper anledning til å uttrykke seg på fremmedspråket i løpet av enhver time. Slike korte arbeidsøkter inviterer til sterk fokusering på skriftlige aktiviteter for å få bekreftet at man har fått gjort noe og er kommet videre i pensum. Nybegynnertimetallet er allerede så lavt at elevene i løpet av første innlæringsår ikke når særlig langt og derfor ofte oppfatter undervisningen og egen innlæringsprosess som ikke spesielt vellykket.

En inspektør kommenterte:

To timer er for lite, .. det ville for så vidt vært bedre å hatt 4+4, altså hatt språkfag i 9. og 10. klasse. Som timetallet er nå, så oppleves det ikke som en økning i timetallet, de elevene som går ut av ungdomsskolen i tysk eller fransk nå er ikke noe bedre enn de elevene som gikk ut etter den gamle ordninga. Hvis vi virkelig skulle fått en effekt ut av den økningen, ... Altså en time over tre år, det er jo ingen ting, det hadde vært bedre å ha 4 + 4. Ideelt sett så synes jeg..., den tankegangen med å ha de tre år, den synes jeg egentlig er bra, men da må man ha et timetall som det går an å leve med. 2 timer, det er ingenting i det hele tatt.

Internasjonal forskning (bl.a. Christ 1980) viser at det er viktig med romslige tidsrammer for å kunne oppnå suksessrik læring hos alle elevtyper. Fremmedspråk kan læres av alle forutsatt at det gis nok tid til den enkelte til å kunne arbeide med sin egen individuelle språklæringsprosess (Christ 1980, s.129):

Ein Fremdsprachenunterricht, der dazu verdammt ist, mangels verfügbarerZeit nur auf strenge, lineare Progression zu sehen, vermag zwar sprachliche Bezeichnungsmittel (Vokabeln, Intonationsmuster, Strukturen usw.) zu vermitteln; das eigentliche Ziel wird er aber nur bedingt erreichen, dass nämlich in der Fremdsprache handlungsfähige, für transnationale und transkulturelle Kommunikation ausgerüstete und daher nicht nur mit einem (zweiten) Kommunikations-, „mittel“ ausgestattete Individuen aus dem Unterricht hervorgehen.

Valgfagstatus

Tilvalgsspråkene tilbys ved siden av andre tilvalgsfag på ungdomstrinnet. De presenteres som et ”ekstratilbud” på lik linje med for eksempel prosjektarbeid og stemples dermed som heller uviktige fag i relasjon til engelsk eller matematikk. Dessuten ser valgfagsbegrepet ut til å være forbundet med et ønske om å tilby elevene et ”pusterom” innenfor en ellers nokså slitsom skolehverdag. I sammenligning med de andre valgfagene oppfattes nok ikke tilvalgsspråkene som utpreget ”koselige”. Denne oppfatningen av faget spres ofte som skoleinterne rykter kullene imellom. De som velger faget, blir nok ofte skuffet når deres opplevelser måles opp mot beretningene fra andre valgfag, siden det blir ”verdier” som ”kos”, ”ikke lekser” og ”ikke prøver” som setter standarden.

I motsetning til de fleste andre fag kan elevene i tilvalgsspråk til enhver tid slutte med faget og gå over til et annet tilvalgsfag. Det gjør faget uforpliktende og innbyr til å gi opp så snart man opplever (naturlignok) motgang i læringsprosessen. Frustrerende motgang oppleves av elever også i alle de øvrige fagene uten at det dermed åpnes for å kunne slutte med matematikk, kroppøving eller lignende. Å tillate at man hopper av faget, blir dermed en eksklusiv rettighet knyttet til tilvalgsspråkene, noe som bidrar til å nedvurdere fagets seriøsitet.

Valgfritt karakter

Elevene kan selv velge om de vil ha karakter i faget eller ikke. Dette bidrar til å gi faget en lav status og fjerner alle muligheter til i det minste å kunne appellere til elevenes instrumentelle motivasjon. I realiteten velger de fleste elevene å få karakter fordi de ønsker å få en tilbakemelding på sitt ståsted i faget.

Opptak til videregående skole

Tilvalgsfagene er ikke kompetansegivende fag for opptak i videregående skole. De fleste rektorene og lærerne mente at dette var av stor betydning for tilvalgsspråkets status. På en av skolene kommenterte inspektøren:

... og så er det det også at det overhodet ikke teller ved inntak til videregående skole om elevene har hatt tilvalgsspråk eller har hatt vurdering eller karakter. Det er klart hvis det ikke skulle vært vurdering eller karakterer i noen fag, altså at opptaksgrunnet hadde vært et helt annet, da ville situasjonen vært en annen. Som det er nå så er det enkelte fag som teller og enkelte som ikke teller, og det er da dessverre andre fremmedspråk. ... stort sett, for de som velger allmennfag vil det være sånn at 2. fremmedspråk ikke teller, mens alt annet teller...

Tvert imot er det mulig å ta et tilvalgsspråk på ungdomstrinnet og gjennomføre det treårige løpet eller ikke, for så å begynne om igjen med C-språk på videregående skole.

En høringssak der det foreslås å forandre på denne ordningen er under behandling i Utdannings- og forskningsdepartementet. Bli et slikt forslag vedtatt uten andre tiltak for å styrke det 2. fremmedspråket i grunnskolen, kan det føre til at enda flere elever slutter i løpet av ungdomstrinnet for å sikre seg muligheten til å begynne om igjen på videregående skole.

5.2.3 Undervisningsorganisering

Det er store forskjeller i måten faget tilvalgsspråk blir organisert på de enkelte skolene. Viktige faktorer synes å være skolens geografiske plassering, skolestørrelsen og konkurransen med andre tilvalgsfag.

Distriktsskolene i Nord-Norge gir kun undervisning i tysk. Flere av skolene tilbyr tysk til de kommende åttendeklassingene, men avlyser tilbudet pga. liten interesse. De distriktsskolene som tilbyr tysk, slår som oftest sammen 8. og 9. klasse, flere også hele ungdomstrinnet. Dermed blir læreren konfrontert med en meget sammensatt elevgruppe, både i forhold til alder, modenhet og tyskkunnskaper. Det krever både enorme pedagogiske samt gode

språklige ferdigheter å kunne tilby en god fremmedspråksundervisning til hvert medlem i en slik sammensatt gruppe. Lærerne beskrev situasjonen bl.a. på denne måten:

Det er tungt å ha 4 elever fordelt på 3 klasstrinn de siste tre timene på en fredag. En time med 9. og 10. klassinger og 2 timer med alle sammen. Det blir lett mye skriftlig aktivitet og jeg selv har konstant dårlig samvittighet.

I år har jeg alle tre trinnene samlet, tre timer på en mandag. Guttene i 8. krever mye oppmerksomhet. Jenta i 10. er egentlig veldig flink, men jeg får bare gjort så lite for henne. Jeg er så redd for at hun kommer til å gjøre det dårlig på videregående. Hva skal hun tro om meg? For ikke å snakke om lærerne?

De store skolene sliter derimot med altfor store og sammensatte elevgrupper. Som to fransklærere kommenterte:

Gruppenes størrelse er helt avgjørende. I år er det 18 (var 19) elever – helt perfekt. I fjor startet vi med 30 elever. Både elevene og jeg strevde med disfunksjon og dårlig trivsel. I en slik situasjon vil fort 25% være fullstendig malplassert.

Med 26 elever i klassen er det meget vanskelig å få til samtaler i klassen. Så når det gjelder muntlig, er nivået i 8. kl. lavt. Det er også vanskelig å hjelpe til med det skriftlige når det blir så mange.

Det ser dessuten ut som om organiseringsønskene til de øvrige tilvalgsfagene blir avgjørende for timeplanorganiseringen av undervisningen i tilvalgsspråk. Siden praktisk prosjektarbeid o.l. foretrekker undervisningsenheter på 3 timer, legges også tilvalgsspråk som en enhet 3 timer etter hverandre. Dette gjelder både store og små skoler. Ingen av de forespurte lærerne var fornøyd med ordningen, men de så samtidig ingen muligheter til forandring pga. fagets lave status på skolen:

På en del skoler blir tysk/fransk sett på som et slags B-fag og blir tatt med som en salderingspost når de elevene som har valgt praktisk prosjekt har fått sine ønsker oppfylt.

Ofte er 3-timers-bolkene i tillegg lagt til fredags ettermiddag. En slik undervisningsorganisering gir læreren bare små muligheter til faglig progresjon. Lærerne opplever at elevene er slitne sent på dagen, og faget er ikke av en slik art at tretimersenheter kan anbefales.

Tilvalgsspråkene ser dessuten ut til å miste mange timer på grunn av bl.a. tverrfaglig prosjektarbeid der disse fagene så godt som aldri inkluderes:

Tilvalgsfagdagen ser ut til å bli foretrukket når skolen skal velge dag for turer, arrangementer, besøk, skidager og lignende. Det kan gå en hel måned uten at du får gjort noe.

Noen få skoler der rektor eller inspektør legger vekt på språkundervisning, har funnet frem til alternativ organisering av tilbudet. På en skole i Oslo for eksempel hadde man lagt opp til en tidligere start på skoledagen for forskjellige tilvalgsfaggrupper, for å unngå tvunget parallelllegging av timene.

5.2.4 Konkurransen med andre tilvalgsfag

Tilvalgsspråkene tilbys de kommende åttendeklassingene i konkurranse med ofte flere mer praktisk orienterte tilbud. Lærerne kommenterer at skolene som oftest bare gir meget overfladisk informasjon om tilvalgsspråkene. De fleste nøyer seg med en kort oppstilling av tilbudet på en skriftlig informasjon til foreldrene. Innbys det til informasjonsmøter på skolen, er det ikke

språklærerne selv som får lov å informere om faget, men tvertimot inspektøren. I denne muntlige informasjonen ser inspektørene ut til å legge først og fremst vekt på å understreke at tysk og fransk er to teoretiske fag som krever «hardt arbeid og mye lekselesing». Flere av de spurte lærerne har uttrykt irritasjon over denne typen informasjon, uten at de har fått muligheten til å forandre gjeldende praksis.

I selve undervisningssituasjonen, der alle tilvalgsfagene ligger parallelt, opplever elevene forskjellene og «fordelene» og «ulempene» med de enkelte tilbudene meget tydelig. Det er tøft for 13-åringer å måtte gå inn til en fransk-prøve mens kameratene skal sparke fotball eller lager skoleavis. Konkurransen med «populære» fag som «idrett» eller «kunst og håndverk» som egentlig alle elevene i utgangspunktet gjerne ville ha deltatt på, setter språkfagene i et dilemma. Lærerne forteller at elevene ofte gir uttrykk for at det føles som en «straff» å velge tysk eller fransk, fordi en dermed ikke får lov å være med i andre «morsomme» fag. En lærer kommenterte forholdet fremmedspråk – andre tilvalgsfag på denne måten:

På vår skole har man nå satt i gang med planlegging av nye tilvalgsfag for kommende skoleår, for eksempel idrett, forming etc.

Man blir med tiden knekket som lærer, dvs. inspirasjonen forsvinner, ved hele tiden å høre: Tysken teller jo ikke likevel; det er kjedelig; jeg vil ikke ha karakter; jeg vil bytte til praktisk prosjektarbeid etc.

Har elevene kommet til 9. klasse og begynner å kjenne at de må arbeide for å lære et fremmedspråk, er det uten tvil fristende å hoppe av for så isteden å ta mopedsertifikat i 10. klasse. Fremmedspråkene kan de jo ta om igjen på videregående skole.

Resultatene i spørreundersøkelsen og intervjuene viser veldig tydelig at dagens tilvalgsfagsordning fungerer dårlig, både rent organisatorisk for skolene og sosialt og faglig/didaktisk for lærerne og elevene.

5.3 Elevene i undersøkelsen

5.3.1 Hvorfor velger elevene et tilvalgsspråk?

I denne delen er det interessant å skille mellom tilvalgsspråkene tysk og fransk. For det første har ikke alle elevene et valg mellom flere språk på sin skole, og for det andre finnes det holdningsforskjeller overfor disse språkene.

Tysk

Ikke mange elever i 8. klasse har så klare mål som denne:

Skal bli veterinær og flytte til Tyskland

Forholdsvis mange virker nysgjerrige på noe nytt, samtidig som de ser den praktiske nytteverdien i det å lære et 2. fremmedspråk:

Ville lære et nytt språk

Da kan du snakke med noen som kommer fra andre land

Reiser mye; kult å kunne andre språk

*Fordi det er nyttig å kunne et annet språk enn engelsk og norsk
Hadde lyst å lære noe nytt, kanskje jeg kunne ha bruk for det videre i livet*

Andre tenker frem mot videregående skole:

*For å lære et nytt språk og for å få det lettere på vgs
Jeg slipper ett år på vgs. og jeg er av og til i Tyskland*

For en relativt stor gruppe er enten vennenes valg eller foreldrenes syn avgjørende:

*Fordi vennene mine valgte det
Foreldrene mine sa det og jeg slipper tysk så lenge på vgs.
Fordi hele familien ville det, men jeg angrer*

Siden tysk er et valgfag, blir det også sammenlignet med de andre valgfagene som tilbys på en skole:

*Kunne ikke velge fransk. Tysk hørtes mer moro ut enn drama for eksempel
Fordi det er lettere enn fransk
Fordi han mannen sa at vi kunne bytte når som helst, så derfor valgte jeg tysk men
jeg skal bytte til matlaging*

Det var dårlige alternativ (kantine) og fordi jeg trenger det senere

Ville ikke lage mat (kantine)

Situasjonen i tysk preges også mange steder av at det er det eneste tilvalgspråket som tilbys på skolen:

*Fordi jeg ville lære et nytt språk. Jeg har kjempelyst på fransk, men vi kan ikke på
vår skole. Jeg måtte ta tysk, ...*

Fransk

I franskfaget er det tradisjonelt et flertall jenter. På landsbasis velger nesten dobbelt så mange jenter som gutter fransk som tilvalgsspråk. Argumentene som gjentar seg hos elevene er gjerne at det er et ”fint språk” og at det oppleves som noe nytt og spennende i 8. klasse:

Ville kunne et annet språk

Det var et spennende og utfordrende språk og landet har en spennende kultur

Trodde det var mer spennende/morsomt enn det var

Fordi jeg ville lære å snakke fransk og det hørtes kult ut

Fransk virket mer spennende enn tysk, og tysk er så likt norsk

Nytteverdien elevene ser i faget ser ut til å ha stor betydning også for fransk:

Fordi språkfag er noe en kan dra nytte av senere i livet, til bl.a. dukketeater som var et av valgene

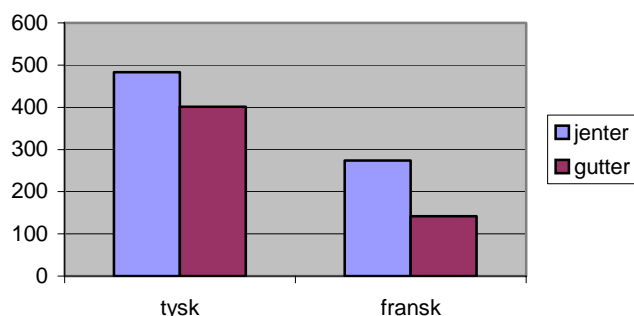
Fordi jeg vil kunne et annet språk og fordi jeg vil reise til Frankrike

Fordi jeg lærer et nytt språk og jeg trenger ikke tre år med språk på videregående

5.3.2 Gutter og jenter

I vårt utvalg av elever er det et flertall jenter. Fordelingen er forholdsvis jevnt i faget tysk, mens det er dobbelt så mange jenter som gutter i fransk. Spesielt det siste er representativt for hele landet (4322 gutter, 7331 jenter),

i tysk er det nasjonalt noen flere gutter enn jenter. (Til sammenlikning valgte 7461 gutter og 3870 jenter praktisk prosjektarbeid)

Figur 10 Kjønnfordeling blant elevene i undersøkelsen

5.4 Tilvalgsspråk — et fag for alle elever?

5.4.1 Offisielle mål

Fra innledningen til læreplanen i tilvalgsspråk tysk/fransk/finsk (s. 279, 285 og 291):

Det blir stadig viktigere å kunne språk. Mellomfolkelig kontakt og samhandling over landegrensener og kulturgrensener har økt. Løsninger på viktige spørsmål som angår våre livsbetingelser, må søkes gjennom globalt samarbeid på tvers av de kulturelle ulikhetene i verden. Flere virksomheter som hittil har vært nasjonale, sprenger nå riksgrensene. Slik stiller også arbeidslivet og videre utdanning økte krav til kunnskaper i flere språk i tillegg til engelsk. Kunnskaper i flere språk er også nødvendig for at en bedre skal bli i stand til å orientere seg i informasjonssamfunnet og til å bruke informasjon på en uavhengig, kritisk og konstruktiv måte. De allmenne kravene til bredere og bedre språkkyndighet skjerpes.

En av de største forandringene for det 2. fremmedspråket i norsk grunnskole er uten tvil at det å lære/møte et fremmedspråk i tillegg til engelsk skal være et tilbud for alle elever. Denne intensjonen uttrykkes bl.a. gjennom arbeidsmetodene i faget (s. 279-80, 285 og 292):

Arbeidsmåtene i faget tar sikte på å gjøre faget tilgjengelig for alle elever. Elevene skal få ta i bruk mange sider ved seg selv og lære på sin egen måte. Elevene kan tilegne seg språklige elementer i ulik rekkefølge, og de kan også tilegne seg til dels forskjelligartete kunnskaper i språket. Gjennom samarbeid med lærere og medelever får elevene erfaring med å utforme sin egen språklæring.

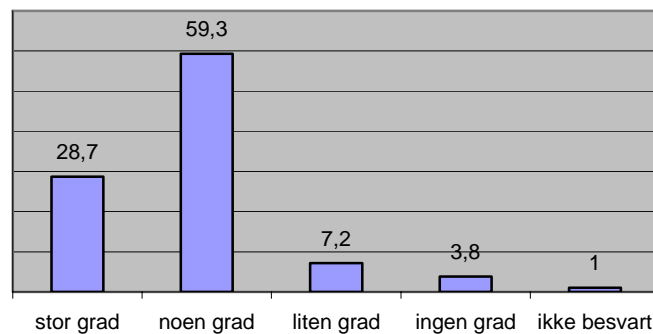
Som tidligere vist (jf. 5.1) har mer enn halvparten av alle tilvalgsspråklærerne lang yrkeserfaring, dvs. at de har undervist i faget etter flere ulike læreplaner og ved hjelp av mange ulike lærebøker. Det er derfor interessant å se på hvorvidt den aktuelle planen influerer på lærernes undervisning og hvilken rolle som tilfaller læreboken. Svært mange av lærerne i undersøkelsen uttrykte en viss skepsis overfor den nye læreplanen:

Det er helt greit å lese læreplanen. Men for å være ærlig, jeg underviser akkurat som før.

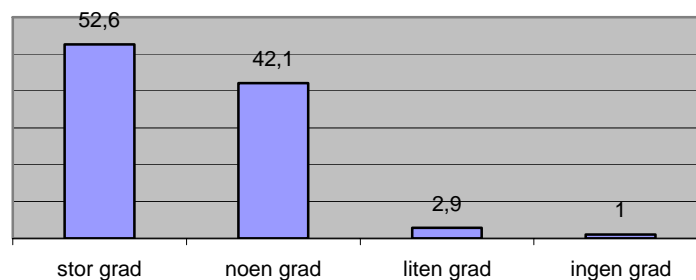
Læreplanen, den passer liksom ikke med virkeligheten. Mange flotte ord og mål og ambisjoner. Elevene mine vil egentlig ikke sitte her – hva hjelper det da?

Likevel skal det understrekes at lærerne møtte opp til etterutdanningskurs i kjølvannet av L 97, de såkalte ”grunnmodulene”. Dessverre fikk bare en brøkdel av lærerne tilbud om slike kurs.

Lærerne støtter seg i undervisningen hovedsakelig på læreboka. Denne ser ut til å ha større innflytelse enn læreplanen. I planlegging av timen spiller læreboka den sentrale rollen, som følgende oversikt viser:

Figur 11 Lærernes svar: ”Når du planlegger tysk-/fransktimen, i hvilken grad tar du hensyn til gjeldende læreplan L 97?” (andel av lærerne i prosent)

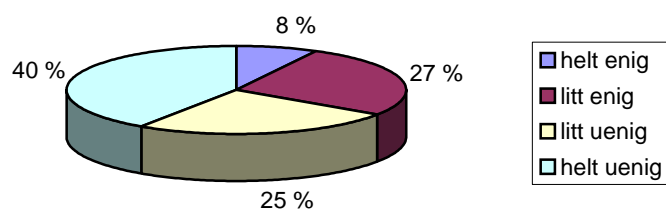
Figur 12 Lærernes svar: ”Når du planlegger tysk-/fransktimen, i hvilken grad tar du hensyn til læreboka i tysk/fransk?” (andel av lærerne i prosent)

Disse svarene kommer antagelig ikke overraskende for noen. Et viktigere spørsmål er i neste skritt, **hvordan** læreboka brukes, dvs. spørsmålet om pedagogisk praksis/arbeidsmåter og holdninger som ligger til grunn for denne praksisen.

5.4.2 Lærernes holdninger

Svært mange lærere uttrykte både gjennom spørreskjemaet og i intervjuene at de selv ikke så på sitt språkfag som et fag for alle elever (jf. 5.1.3). Faget oppfattes som teoretisk og legger opp til systematiske og hovedsakelig skriftlige arbeidsmåter. Dette utelukker etter lærernes mening en god del elever fra å kunne lykkes – og disse elevene burde heller velge andre tilvalgsfag. Mens spesielt ”idrett” og ”kunst og håndverk” ansees som to tilvalgsfag der ”svake” elever kan oppleve suksess og glede, beskrives tilvalgsspråkene som fag som bare kan oppleves som ekstra byrde – og der-

med burde forbeholdes de ”flinke” elevene. Arbeidsmåtene i undervisningen, slik de blir valgt av den enkelte lærer, understreker disse holdningene (jf. 5.5).

Figur 13 Lærernes svar: ”Tysk/fransk er et fag for alle elever” (andel av lærerne i prosent)

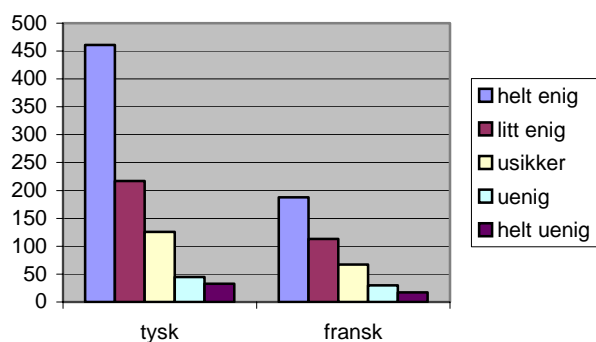
Intervjuene med rektorer og lærere viser dessuten at tilvalgsspråk som regel presenteres som tilvalgsfaget for de flinkere elevene. På mange skoler er ikke språklærerne selv involvert i presentasjonen av faget til nye elever, men det er ansvaret til rådgiver eller undervisningsinspektør.

Måten et nytt fag blir presentert på til elever på mellomtrinnet må ikke undervurderes. Holdningen skoler viser overfor fag har nokså stor innflytelse på både elevenes og foreldrenes holdninger og erfaringer. På våre skolebesøk har vi støtt på noen små steder der fremmedspråkundervisning blir høyt prioritert (for eksempel pga. turistnæringen i området eller rett og slett en sterk tradisjon).

En skole hadde funnet frem til en modell der alle elevene på 8. trinn prøvde et tilvalgsspråk i begynnelsen av skoleåret før de gjorde sitt endelige valg. Dette virket som et interessant alternativ, spesielt for ungdomsskoler som rekrutterer elever fra mange mindre skoler i kommunen.

5.4.3 Elevenes holdninger

I motsetning til lærerne sa et flertall elever seg enig i at alle kan lære tysk/fransk. Hvordan kan denne forskjellen tolkes, tatt i betraktning at de spurte elevene på dette tidspunktet var i slutten av sitt første år i tilvalgsspråket?

Figur 14 Elevenes svar: ”Alle kan lære tysk/fransk”

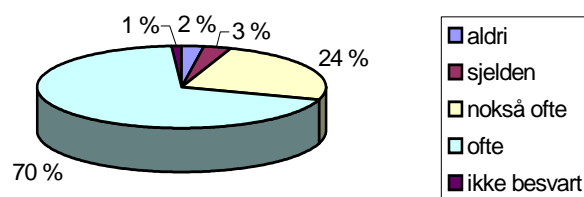
5.5 Undervisningspraksis

Når vi snakker om undervisningspraksis eller pedagogisk praksis i dette avsnittet, er det viktig å skille mellom lærer- og elevuttalelser. En må bl.a. være klar over at elevenes oppfatning av det som skjer i timene ikke nødvendigvis er identisk med lærerens intensjoner for undervisning og læring.

5.5.1 Informasjonskilder og læremidler

Lærebøker

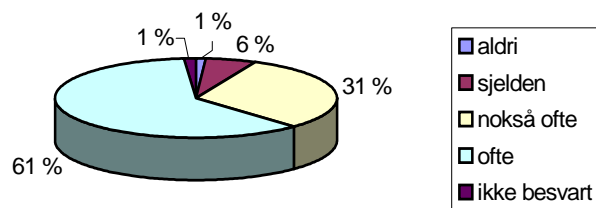
Mens den nye læreplanen oppfordrer til bruk av bl.a. IKT, musikk, rollespill og tekster fra aviser, blad og lignende i undervisningssituasjonen, ser undervisningsrealiteten ikke ut til å ha endret seg i noen særlig grad i forhold til undervisning etter tidligere læreplaner. Den fremstår som veldig tradisjonell. Det er læreboka som bestemmer timeforløpet og som er premissleverandør for alt som foregår i timene. Selv om enkelte lærebøker innbyr til arbeid med andre medier, er det fortrinnsvis de tradisjonelle læreboktekstene som blir lest og oversatt til norsk. Dette kommer tydelig frem i elevenes svar (figur 15 -16) og bekreftes også av lærerne i intervjuene.

Figur 15 Elevenes svar: "Hvor ofte bruker du læreboka i tysk-/fransktimen?"

Bruken av lærebøker i seg selv er selvfølgelig ikke noe kriterium. Hvordan brukes læreboka? Betenkelig blir det når man hører fremmedspråklærere si at "vi rekker ikke gjennom boka", som om læreboka var et pensum som måtte gjennomgås i løpet av et skoleår. Læreboka gir en viss trygghet, både innholdsmessig og faglig. Spesielt i et lite fag der man gjerne jobber under mye tidspress, er det veldig greit å kunne ty til læreboka. Dessverre er en ren lærebokorientert undervisning, som den beskrives av mange elever, ikke veldig motiverende i læring av fremmedspråk.

Figur 16 Elevenes svar: "Vi leser i læreboka og oversetter teksten"

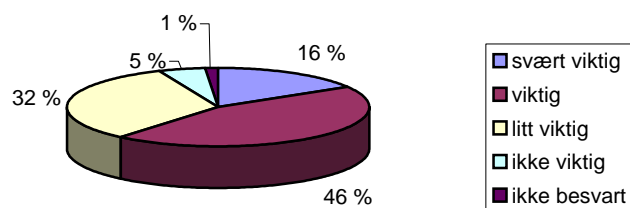
Det må ikke glemmes at læreboka oppfattes som ytterst viktig spesielt av eldre lærere uten eller med liten utdanning i faget. Det kreves både språklig og didaktisk kompetanse for å kunne løsrive seg fra en trygg lærebok og supplere undervisningen med andre læremidler. Dessuten finnes det på mange skoler, spesielt på de minste, kun læreboksettet. Det er ikke lett å få tak i tyskspråklige kassetter og tidsskrifter i en liten bygd på Vestlandet eller i Nord-Norge.

Samtidig må det understrekes at tilgang til andre læremidler ikke nødvendigvis er ensbetydende med muligheten til å kunne ta disse i bruk i undervisningen på en faglig forsvarlig og innlæringsforbedrende måte.

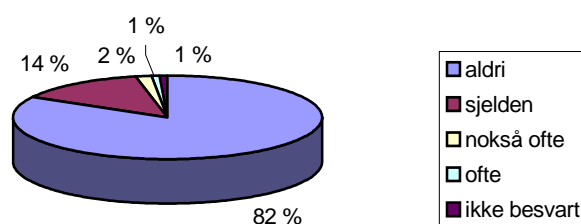
IKT

Et nasjonalt satsingsområde i Norge har vært informasjons- og kommunikasjonsteknologi i skolen. I hvor stor grad drar fremmedspråkene nytte av denne satsingen?

Det ser ut som om IKT-satsingen av forskjellige årsaker ikke har nådd ut til fremmedspråkelevne. Lærerne sier seg enig i at for eksempel tilgang til internett er viktig (figur 17), men den faktiske bruken av internett som informasjonskilde i undervisningen er svært begrenset (figur 18):

Figur 17 Lærernes svar: "Hvor viktig mener du det er å ha tilgang til internett som informasjonskilde?"

Figur 18 Elevenes svar: "Vi jobber med internettsider på tysk/fransk"

Kommentarene i spørreskjemaene og intervjuene gir svar på dette fenomenet:

Selv om enkelte lærere prøver å få integrert bruken av IKT i språkundervisningen, utgjør dette bare en svært liten del av undervisningen. Her er det viktig å påpeke at de fleste språklærerne har fått sin utdanning før IT-alderen og at det nesten ikke finnes tilrettelagt etterutdanning på dette feltet.

Ikke minst finnes det knapt nok didaktisk forskning på feltet – og bruken av IKT begrenser seg derfor ofte til det å sende e-post til andre skoler eller å "finne informasjon" om et emne, dvs. helt uspesifiserte oppgaver. Mange lærere føler seg rett og slett usikre i bruk av IKT.

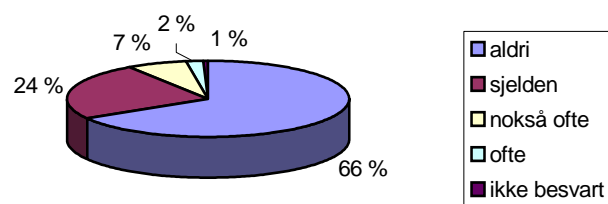
De lærerne som kunne tenke seg å aktivt bruke IKT i språkundervisningen, blir stoppet av organisatoriske problemer: Siden tilvalgsspråk på de aller fleste skolene legges parallelt med de andre tilvalgsfagene, deriblant data, er datarommet (det eneste på skolen) som regel opptatt i de samme timene. Når man så kommer til datamaskinene en sjelden gang, er systemene trege fordi det er for mange elever samtidig på tilkoplingen til internett.

En mulig løsning som er i sikte for det siste problemet, er en utvikling vekk fra rene datarom for store grupper elever og mot en integrert bruk av internett i klasserommet. Dette forutsetter at det i et hvert klasserom finnes en eller to datamaskiner med internett tilkobling, som kan brukes av enkeltelever eller små grupper etter behov i en undervisningssituasjon.

For å få til en forandring på dette området, kreves det fagdidaktisk opplæring, for eksempel for alle fremmedspråkene. Det vil ikke være nok med en generell opplæring i IKT for lærere. Erfaringer for eksempel fra USA (Cuban 2001) viser at selv om lærere bruker IKT privat – e-post, internett etc. – skjer det ikke automatisk en forandring i undervisningspraksis. Der må det fagdidaktisk tilrettelegging til, modeller for hvordan de nye mediene kan brukes i språkundervisning.

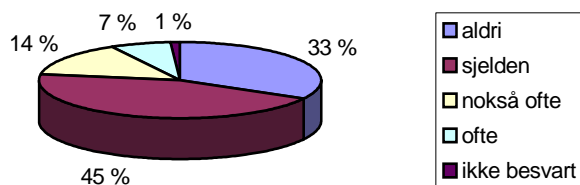
Rollespill og musikk

Noe overraskende kom det på oss, hvor ensidige mange elever opplevde timene i tilvalgsspråk. Verken bruk av rollespill eller musikk ser ut til å være av noe betydelig omfang:

Figur 19 Elevenes svar: "Vi lager rollespill"

Det lages få rollespill i språktimene, selv om læreplanen oppfordrer til denne aktiviteten. Språklærerutdanningen integrerer i svært liten grad denne typen undervisningsaktivitet. Selvsagt kan man la elevene lese opp ferdigskrevne dialoger, men det skal mer til for å få realisert mer autentiske former for rollespill. Lærerne trenger øvelse i dette, og de etterlyser stadig etterutdanning på området.

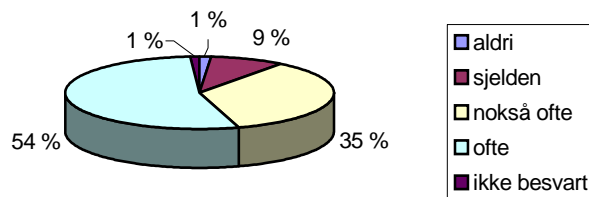

Figur 20 Elevenes svar: "Vi bruker musikk"

Også innenfor området musikk føler veldig mange lærere seg usikre. Ikke har de lært noe om musikk i utdanningen, ikke oppfatter de seg selv som musikalske – og musikksmaken til dagens 15-åringer skiller seg nok svært mye fra det som den 50-årige læreren liker å høre på. Dessuten mangler det også på dette område fagdidaktisk litteratur som bygger på forskning. Selvsagt kan en høre på en fransk sang en gang i blant, men det kreves igjen både språklig, kulturell og didaktisk kompetanse utenom det vanlige for å kunne integrere ”musikken” i elevenes språkinnlæringsprosess. Det er noe variasjon mellom tysk og fransk i bruken av musikk i undervisningen. Flere fransk- enn tyskelever sa at de brukte musikk i timene.

5.5.2 Bruk av fremmedspråket

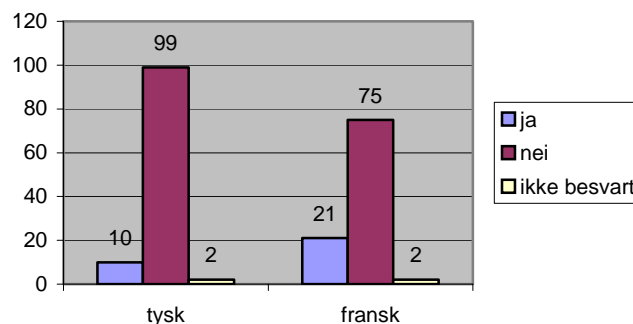
Over halvparten av elevene krysset av at læreren ofte snakket tysk/fransk i timene. I nybegynnerundervisningen vil nødvendigvis en del av timen foregå på norsk, derfor kan dette ses på som et veldig positivt resultat. Norske språklærere tør å snakke fremmedspråket – selv om de bare har et spinkelt grunnlag som grunnlag.

Figur 21 Elevenes svar: "Læreren snakker tysk/fransk"

5.5.3 Kontakt med fremmedspråklandet/internasjonale prosjekter

9% av tysklærerne og 21% av fransklærerne i undersøkelsen angir at deres skole har gjennomført et internasjonalt prosjekt der tysk/fransk har vært involvert. I intervjuene kom det frem at ressursene som ligger i faget er for små for å satse på internasjonale prosjekter. Det må en ildsjel på skolen til som jobber med et slikt prosjekt og som er villig til å legge inn mye ekstra tid i søknadsfasen og i gjennomføringen. En del svarer at de har hatt internasjonale prosjekter, men at de ble gjennomført på engelsk, som er et mer sentralt fag på skolen. Det argumenteres også i retning av at det ikke er tid til å drive med prosjekter i tilvalgsspråk fordi man da ikke ville komme gjennom stoffet, med det lave timetallet som står til disposisjon.

Figur 22 "Har skolen din gjennomført et internasjonalt prosjekt der tysk/fransk har vært involvert?" (Antall lærere)

En fersk undersøkelse utgitt av Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU) i Bergen er interessant i denne sammenheng. Eikeland (2001) har sett på bruken av fremmedspråk i internasjonale skoleprosjekter (Comenius eller Lingua E). Sentrale spørsmål i denne undersøkelsen var for eksempel:

- Fører internasjonalt skolesamarbeid til at elever og lærere blir mer interessert i språk generelt, og i språkopplæring spesielt?
- Fører internasjonalt samarbeid til at engelsk blir mindre dominerende som bruksspråk, og skaper deltakelse i Comenius eller Lingua E interesse for de mindre språkene i Europa?

Påfallende i SIUs undersøkelse er at deltakelse i et internasjonalt prosjekt ikke førte til å fremme deltakerlandenes egne språk. Engelsk dominerte helt klart, også når skoler fra de britiske øyene ikke var med i prosjektarbeidet (Eikeland 2001, s. 4):

Engelsk dominerer kraftig blant språk som blir brukte. Over nitti prosent av prosjekta nyttar engelsk; tysk er det andre mest brukte arbeidsspråket, brukt av fjerdeparten av prosjekta; fransk er tredje mest brukt, brukt i sjettedparten av prosjekta. Ein nærare analyse avdekkjer at berre ti av prosjekta (dvs. 4,5 prosent) gjennomførte prosjektarbeid utan å nytte engelsk; åtte av desse var Comeniusprosjekt. Endå meir overraskande er det å sjå at "Lingua E"-prosjekta nyttar engelsk også i dei tilfella skular frå Storbritannia og Irland ikkje er med som partnarar.

Det virker som om engelsk blir brukt som en ”felles plattform, når kommunikasjonen foregår mellom deltakarar frå fleire land med ulike språk.”

Bare i underkant av femteparten av skolene hadde utvidet sitt språktilbud, deriblant dominerte utvidelsen av engelskundervisningen. En faktoranalyse avdekker tre dimensjoner av hva som hindrer eller bidrar til utvidelse av språkopplæringstilbudet:

- i hvilken grad den sentrale læreplanen er et hinder eller en fremmer
- i hvilken grad det finnes interesse hos lærerne, elevene eller hos den lokale skoleledelsen
- i hvilken grad praktiske forhold spiller inn, dvs. antall elever og om det finnes kvalifiserte lærerkrefter (Eikeland, s. 7).

Rapporten avsluttes med spørsmålet om elever og skoler er aktører i et ”kollektivt dilemma”(s. 11):

Dilemmaet er då truleg at ingen torer å ta det første steget ut i det som skulle vere å bringe vidare det sentrale i det kulturelle mangfaldet i Europa, nemleg språka. Alle følg hovudstraumen, og hovudstraumen er engelsk, med visse unntak for dei andre sore språka i Europa. Derav følgjer det paradokset at engelsk blir inngangen til å forstå kvarandre sine kulturar og levemåtar.

6 Konklusjon og tilrådinger

6.1 Konklusjon

Det er fristende å starte den konkluderende delen med en elevuttalelse:

Jeg valgte tysk fordi hele familien ville det, men jeg angret.

For det første er denne uttalelsen ganske typisk for mange elevreaksjoner. Tilvalgsspråk fremstår som ønsket, ofte både av elevene selv og av omgivelsene. Faget representerer for mange noe som er nytt, nyttig og interessant, men faget svarer etter hvert ikke til forventningene. Det kan være fordi progresjonen i læringen ikke går så godt som forventet – f.eks. fordi undervisningen er dårlig tilpasset elevenes forutsetninger, fordi undervisningen er organisert på måter som ikke passer for språkundervisning, fordi faget er mer arbeidskrevende enn elevene venter m.m. Det kan også være fordi ”omkostningene” blir for store. Mens elever, som har valgt tilvalgsspråk, møter forventninger om betydelig arbeidsinnsats og ofte får nokså tradisjonell klasseromsundervisning, har medelevene gøyale opplevelser med moped eller ridning på hest. Det kan saktens gi grunn til å angre.

For det andre gjenspeiler elevuttalelsen på litt underfundig vis også de nokså motstridende signalene som blir gitt fra sentrale skolemyndigheter. På den ene siden er det gitt klare signaler om at man gjennom tilvalgsspråk ønsker å bidra til å styrke språkkompetansen, og det er gitt klare signaler om at tilvalgsspråk skal være et tilbud for alle og ikke bare for de teoristerke. På den andre side kan det se ut til at man etter å ha valgt disse intensjonene som ”hele familien” gjerne ville ha, har begynt å ”angre”. ”Angeren” kommer til uttrykk både ved at rammefaktorene generelt ikke er lagt til rette for å realisere god læring av språk og ved at det er satset meget lite på å kvalifisere lærere for å mestre de utfordringene tilvalgsspråket representerer.

I mer detaljert og oppsummerende form mener vi undersøkelsen gir grunnlag for følgende konklusjoner:

2. fremmedspråk i norsk ungdomsskole er på grunnleggende vis preget av inkonsistente og innbyrdes motstridende signaler til både skoleledelsen, lærere, elever og foresatte.

På den ene siden signaliserer skolemyndighetene høye ambisjoner for 2. fremmedspråk. Det skal være et allmenndannende fag for alle elever, faget skal tilbys på alle grunnskoler med ungdomstrinn m.m.

På den andre siden har faget fått tildelt rammebetingelser som utgjør vesentlige hindringer for å realisere disse intensjonene og som fører til at faget nedprioriteres på skolene: både valgfagstatus, lavt timetall og muligheten til å slutte i faget til enhver tid, samt det faktum at karakteren (hvis eleven velger å få karakter) ikke teller til opptak på videregående skole, gir signaler om at 2. fremmedspråk ikke er et fag det er verdt å satse på for lærere og elever. Faget tilbys dessuten i konkurranse med andre tilvalgsfag som praktisk prosjektarbeid (data, matlaging/kantine, mopedsertifikat m.m.), idrett eller kunst og håndverk. Dette betyr at elevene må velge bort disse mulighetene for å kunne lære et 2. fremmedspråk.

På svært mange skoler tilbys det kun ett tilvalgsspråk, som regel tysk. Dette skyldes i hovedsak manglende lærerressurser/kompetanse i flere fremmedspråk ved skolene og manglende tilbud på de videregående skolene. Mange steder er det per i dag mangel på lærere i 2. fremmedspråk, og denne situasjonen vil forverres drastisk i de kommende årene, bl.a. på grunn av naturlig avgang blant nåværende språklærere og lave studenttall i fremmedspråk på høgskoler og universiteter.

Undervisningstilbudet som gis i løpet av ungdomstrinnet, er kvantitativt sett altfor begrenset. 8 timer i uken fordelt på 3 år er klart under det som kan gi grunnlag for effektiv og vellykket språkundervisning. Dette ble påpekt allerede i en innstilling lagt frem av en arbeidsgruppe opprettet av Grunnskolerådet i 1988. Gruppen vurderte 9 timer fordelt over tre år som et minimum for en tilfredsstillende og vellykket fremmedspråkundervisning (Styrking av det andre fremmedspråket, 1988, s. 9):

Økning i timetallet er helt nødvendig for å gi elevene en rimelig sjanse til å lære språket. Det som skjer når timetallet er for lavt, er at elevene til slutt må begynne om igjen og får følelsen av å ikke komme av flekken. Motivasjonen undergraves, og de gir opp. Her ligger én viktig forklaring på det alarmerende frafallet mellom 8. og 9. klassetrinn.

Internasjonal forskning (jf. Christ 1980) støtter denne uttalelsen. Den nå foreliggende undersøkelsen viser at situasjonen er overraskende uforandret per i dag, og at det fra skolemyndighetenes side ikke er tatt de organisatoriske konsekvensene for å få realisert det 2. fremmedspråket som et fag for alle elever på grunnskolens ungdomstrinn.

Undersøkelsen viser også at undervisningen i 2. fremmedspråk fortsatt er svært tradisjonell, dvs. at den styres fortrinnsvis av læreboken og baseres mye på skriftlige aktiviteter. På mange skoler betegnes faget fortsatt som et fag for de skoleflinke og teoretisk interesserte. Nye medier og nye undervisningsformer har bare i svært begrenset omfang funnet veien til denne tysk- og franskundervisningen.

På denne bakgrunn kan det være betimelig å reise spørsmålet om Norge ønsker å realisere målene for Europarådets språkpolitikk. Hvis man ønsker å realisere disse målene, som for så vidt allerede er nedfelt i den norske læreplanen for faget tilvalgsspråk, kan det ikke være noen tvil om at det kreves et krafttak for å forbedre vilkårene for det 2. fremmedspråket i Norge. I en rapport fra Europa-programmet (Gaarder 1992, s. 9) omtales fremmedspråkkompetansen i Norge generelt, og der stilles det et svært sentralt spørsmål: *Har Norge råd til å la være?*

Skal norske borgere ha mulighet til å bli delaktige i den felleseuropeiske fremtid, må de kunne flere fremmedspråk enn engelsk og de må ha kulturelle kunnskaper om andre land enn Storbritannia og USA. Dette uttrykte også mange rektorer og inspektører i denne undersøkelsen, for eksempel:

Det kan jo umulig være noe tvil om at det er behov for språkkunnskaper... det er jo en ting, i veldig mange yrker er det behov for språkkunnskaper, og så i tillegg den allmenndannende biten av det, det å kunne et språk, det å få innsikt i en annen kultur, kjenne til flere folkeslag, ikke sant? Hvis vi da mister mye av den kompetansen blir vi veldig snevre etter hvert, og så, da blir det, folk får en sånn forestilling om at engelsk duger overalt, og det gjør det ikke, altså. Hvis folk bare setter seg på Kiel-

ferga og så kjører litt ned i Europa, så oppdager de det... da er du nødt til å kunne tysk, i mange land i Europa kommer du mye lengre med tysk enn med engelsk.

6.2 Tilrådinger

Primært må det etter vår vurdering treffes tiltak som bringer 2. fremmedspråk ut av situasjonen der faget er preget av inkonsistente og innbyrdes motstridende signaler:

- Så lenge det 2. fremmedspråket ikke tillegges mer vekt, vil ikke faget bli mer nyskapende og mange av elevene vil ikke gjøre en innsats for å gjennomføre det 3-årige løpet på ungdomstrinnet. Hvis man ønsker å gi faget den status som læreplanen legger opp til, bør det bli kompetansegivende for opptak i videregående skole og time-tallet bør økes.
- Undersøkelsen har vist at integrering av 2. fremmedspråk i en faggruppe *tilvalgsfag* er svært uheldig fordi den ikke tillater at skolene tar hensyn til elevenes behov for effektiv læring i faget, spesielt mht. timeplanlegging og progresjon i læringsprosessen. Det 2. fremmedspråket bør derfor tas ut av gruppen tilvalgsfag, og det bør ikke være nødvendig for elevene å velge bort et valgfag som for eksempel data, moped- eller traktorsertifikat for å kunne lære et 2. fremmedspråk.
- Arbeid med tilvalgsspråk er nesten utelukkende basert på tradisjonell klasseromsundervisning. Integrering av andre læringsformer, bl.a. bruk av IKT, har et stort potensiale som ikke utnyttes i dag.
- Undersøkelsen viser at det finnes et stort behov for etter- og videreutdanning i språkfagene. Bare en systematisk etterutdanning som kombinerer faglig, språklig og didaktisk skolering, vil kunne nå et flertall av lærerne. Dette gjelder også etterutdanning i bruk av nye medier. Slik etterutdanning bør være fagrelatert, dvs. gi lærerne praktiske eksempler på pedagogisk bruk av for eksempel IKT i 2. fremmedspråk.
- De ufaglærte språklærerne som i dag underviser på ungdomstrinnet, er en viktig ressurs for faget. Målrettede studietilbud (muligens organisert som fjernstudier) vil kunne sikre gode, stabile og engasjerte språklærere.
- Kontakter med næringslivet vil kunne synliggjøre behov for språk- og kulturkompetanse og gjøre tilvalgsspråkene mer praktiske orientert og mer motiverende.
- Lærernes gjennomsnittsalder tyder på at det bør satses på å utdanne flere faglærere eller allmennlærere med vekt på språkfag (differensiert lærerutdanning). Innenfor allmennlærerutdanningen bør det gis mulighet for 20 vekttall i 2. fremmedspråk for de lærerne som sikter mot undervisning på ungdomstrinnet. Siden det bare er få høyskoler som tilbyr språkstudier, bør det legges vekt på å etablere et godt

samarbeid mellom de høgskoleavdelingene som utdanner lærere og de aktuelle faginstuttene ved universitetene.

Det er per i dag vanskelig å rekruttere fagutdannede lærere til mindre skoler utenfor byene. Bedre rammevilkår for 2. fremmedspråk vil også kunne gjøre det attraktivt for nyutdannede lærere å jobbe ved små skoler med få elever istedenfor ved store byskoler med mange elever i hver gruppe. En økt satsing på fremmedspråk allerede i grunnskolen vil dessuten kunne føre til bedre rekruttering til læreryrket. Den vil antagelig også bidra til at færre elever opplever det dilemmaet som uttrykkes i elevkommentaren ”jeg valgte tysk fordi hele familien ville det, men jeg angret”.

Denne undersøkelsen er begrenset til 2. fremmedspråk på grunnskolens ungdomstrinn. Det ville vært svært interessant å gjennomføre en lignende undersøkelse på videregående nivå, spesielt med hensyn til det 13-årige skoleløpet, som bl.a. inkluderer overgangen fra tilvalgsspråk i grunnskolen til B- eller C-språk på videregående skole.

7 Referanser

- Bjørnsrud, Halvor og Raaen, Finn Daniel (red.) (1996) Grunnskolereformen –97. Om læreplanidealer og undervisningsrealiteter. Oslo.
- Christ, Herbert (1980) *Fremdsprachenunterricht und Sprachenpolitik*. Stuttgart.
- Cuban, Larry (2001) *Oversold and Underused. Computers in the Classroom*. Cambridge.
- Dalin, Per (1994) *Skoleutvikling. Teorier for forandring*. Oslo.
- Dillner, Hege Schøyen (1997) ”Læreplanreformenes gjennomslagskraft i skolen”, i: *Norsk pedagogisk tidsskrift* 3/97, s. 131-140.
- Eikeland, Ole-Johan (2001) *Påverknad, bruk og interesseprofilar i norsk skule*. Senter for internasjonalt universitetssamarbeid. Bergen.
- Engelsen, Britt Ulstrup (1990) *Kan læring planlegges? Læreplanarbeid - hva-hvordan-hvorfor*. Oslo.
- Etter- og videreutdanning blant lærere i grunnskolen og den videregående skolen. Fafo-notat 1999-6.
- Gaarder, Godrun (1992) *Behov for tysk? En rapport fra Europa-programmet* 10/92. Oslo.
- Lagerström, Bengt Oscar (2000) *Kompetanse i grunnskolen*. Hovedresultater 1999/2000. Statistisk sentralbyrå 2000/72. Oslo.
- Monguilot, Ana Almansa (2000) *Spansk språk og kultur i Norge*. Den spanske ambassaden. Oslo.
- Niiranen, Leena (1996) ”Kvensk-/finskundervisning i Nord-Norge: Bevisstgjøring av elever og kommunikasjon over grensen”, i: *Många vägar till tvåspråkighet* (red.: Leena Huss), Uppsala Multiethnic Papers 38.
- Piri, Riitta ”The situation of modern language learning and teaching in Europe: FINLAND”.
<http://www.ecml.at/documents/members/FinlandNR.pdf>
- Seppola, Bjørnar (1999) ”Opplæring i finsk i norsk grunnskole”, i: *Ymmärrys, kom frem!* Kulturskrift utgitt av Landslaget for finsklærere i Norge (red. Leena Niiranen).
- Stenberg, Kurt ”The situation of modern language learning and teaching in Europe: SWEDEN”. <http://www.ecml.at/doccentre/national.asp>
- Zickfeld, W., Issel, B. og Ehlich, K. (2001) *Deutsch in Norwegen. Neue Beiträge zum Gespräch zwischen Germanistik, Lehrerbildung und Schule*. Materialien Deutsch als Fremdsprache 62, Regensburg.

Offentlige dokumenter:

Konsekvenser av å gjøre det andre fremmedspråket kompetansegivende ved opptak til videregående skole. Innstilling fra en arbeidsgruppe. Grunnskolerådet 1991. (Anita Eger Gervin, Siri Lundin Keller og Lita Kleivane)

Kvalitetsutvikling i grunnskolen 2000-2003. Strategi. Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1996

Styrking av det andre fremmedspråket. Høringsutkast. Innstilling fra en arbeidsgruppe. Grunnskolerådet 1988. (Turid Trebbi, Rita Gjørven)

Styrking av det andre fremmedspråket. Landskonferanse i Tromsø 6.-8- juni 1990. Grunnskolerådet august 1990. (Gunhild Hagesæther, Thorleif Storaas)

Valgfagene i ungdomsskolen. En undersøkelse omkring valgfagene i ungdomsskolen. Grunnskolerådet 1991. (Gunhild Hagesæther, Eldar Dybvik)

8 Vedlegg

Vedlegg 1: Lærerskjema

*Status for 2. og 3. fremmedspråk i
norsk ungdomsskole*

Orientering til lærerne

Etter oppdrag fra Læringscenteret og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet gjennomfører Telemarksforskning-Notodden, i samarbeid med Universitetet i Tromsø, en undersøkelse av status for 2. og 3. fremmedspråk i ungdomsskolen i Norge. Undersøkelsen skjer innenfor rammen av det europeiske språkåret.

Vi ber deg som underviser i tysk/fransk om å besvare dette spørreskjemaet ved å sette ett kryss i hver linje med ruter og skrive kommentarer der det er rom for det.

Svarene på spørreskjemaet er anonyme når de blir behandlet.

1. Bakgrunn

- Kjønn: kvinne
mann
- Fødselsår: 19
- Morsmål: _____
- Utdanning:
  - allmennlærer 2-årig 3-årig 4-årig
  - cand.mag Hvilke fag? _____
  - hovedfag _____
  - annen utdanning
  - eksamensår, grunnutdanning: 19
- Omfang av tysk/fransk på universitets-/høgskolenivå i din utdanning tilsvarer ca.:
  - Ingen
  - 5-10 vt.
  - 20 vt. (grunnfag)
  - 30 vt. (mellomfag)
  - 70 vt. (hovedfag)
  - FD-kurs (fagdidaktisk kurs)

Annet: _____

- Opphold i et tysk-/franskspråklig land:
  - kurs
  - studieopphold
  - hospitering

Annet: _____

2. Undervisningserfaring og behov for etterutdanning i tysk/fransk

- Jeg har undervist i tysk/fransk i _____ år.
- Synes du at din formelle kompetanse er tilstrekkelig for å undervise i tysk/fransk på ungdomstrinnet? ja nei
Kommentar: _____
- Har du behov for etter-/videreutdanning i tysk/fransk? ja nei
Kommentar: _____

3. Planlegging av timen

Når du planlegger tysk-/fransktimen, i hvilken grad tar du hensyn til:

	stor grad	noen grad	liten grad	ingen grad
• de siste tysk-/fransktimene	☐	☐	☐	☐
• læreboka i tysk/fransk	☐	☐	☐	☐
• andre lærere som underviser i tysk/fransk	☐	☐	☐	☐
• lærerveiledning til læreboka	☐	☐	☐	☐
• gjeldende læreplan L97	☐	☐	☐	☐
• felles uke-/arbeidsplaner for faget	☐	☐	☐	☐
• elevenes behov	☐	☐	☐	☐
• elevenes interesse	☐	☐	☐	☐
• aktuelle hendelser i tysk-/franskspråklige land	☐	☐	☐	☐

Annet: _____
_____

4. Informasjonskilder (HER KAN DU KRYSSSE AV FLERE VALG)

Hva er grunnlaget for ditt didaktiske valg når du skal:

	L97	lære- boka	elevenes ønsker	medier	annet
• bestemme temaer og mål for undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐
• velge hvordan du vil presentere et tema	☐	☐	☐	☐	☐
• velge ut temaer og øvelser for arbeid i klassen og for hjemmearbeid	☐	☐	☐	☐	☐
• velge ut temaer og oppgaver for vurdering av elevene	☐	☐	☐	☐	☐
• la elevene arbeide med tema- eller prosjektarbeid	☐	☐	☐	☐	☐

Annet: _____
_____

5. Faktorer som påvirker undervisningen

I hvilken grad påvirker følgende faktorer undervisningssituasjonen og hva du gjør i klasserommet?

	stor grad	noen grad	liten grad	ingen grad
• Tysk-/fransktimenes plassering på timeplanen	☐	☐	☐	☐
• Støtte og interesse fra skolens ledelse	☐	☐	☐	☐
• Fagets tilvalgsstatus	☐	☐	☐	☐
• Konkurransen med andre, mindre arbeidskrevende tilvalgsfag	☐	☐	☐	☐
• Mangel på variert materiell og utstyr	☐	☐	☐	☐
• At elevene kan velge om de ønsker karakter i faget	☐	☐	☐	☐
• Mangel på støtte og interesse fra skolens ledelse	☐	☐	☐	☐
• Mange elever per lærer	☐	☐	☐	☐
• Faglig samarbeid med kollegaer	☐	☐	☐	☐
• Foreldre som er opptatt av sine barns læring og framgang	☐	☐	☐	☐
• Interesserte elever	☐	☐	☐	☐
• Elever som lager bråk	☐	☐	☐	☐
• Uinteresserte elever	☐	☐	☐	☐
• Foreldre som er uinteresserte i sine barns læring og framgang	☐	☐	☐	☐
Annet: _____				

6. Ditt syn på tysk/fransk

Hva mener du om påstandene nedenfor?

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• Tysk/fransk er et interessant og utfordrende fag	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er et fag for alle elever	☐	☐	☐	☐
• Å kunne bruke språket korrekt er et viktig mål	☐	☐	☐	☐
• Grammatikk er en vesentlig del av faget	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er et praktisk fag	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er et teoretisk fag	☐	☐	☐	☐

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• For å kunne lære seg ty/fr må en ha naturlige anlegg for språk	☐	☐	☐	☐
• Elever som strever tungt på skolen, burde ikke velge ty/fr	☐	☐	☐	☐
• Å lære seg ty/fr handler mye om å lære seg gloser og grammatikk	☐	☐	☐	☐
• Alle elever bør lære et 2. fremmedspråk	☐	☐	☐	☐

7. Å lære tysk/fransk

Dette er viktig når elevene skal lære tysk/fransk:

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• at de arbeider aktivt med å utvide ordforrådet	☐	☐	☐	☐
• at de arbeider aktivt med å lære språkets strukturer	☐	☐	☐	☐
• at de snakker mye	☐	☐	☐	☐
• at de skriver mye	☐	☐	☐	☐
• at elevene får løse oppgaver i grupper	☐	☐	☐	☐
• at de får individuell veiledning fra lærer	☐	☐	☐	☐
• at de har hjemmelekser	☐	☐	☐	☐
• at de studerer på egen hånd	☐	☐	☐	☐
• at de blir rettet på tidlig	☐	☐	☐	☐
• at de venner seg til korrekt uttale	☐	☐	☐	☐
• at de øver inn eksempelsetninger/dialoger	☐	☐	☐	☐
• at de oppdager at ty/fr-kunnskaper åpner for en ny verden	☐	☐	☐	☐
• at de leser mye	☐	☐	☐	☐
• at de oppdager at de kan bruke språket til å kommunisere med andre	☐	☐	☐	☐
• at de har det morsomt med språket	☐	☐	☐	☐
• at de løser oppgavene i læreboka	☐	☐	☐	☐
• at de kommer i/får kontakt med noen fra et ty/fr-språklig land	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

_____

_____

8. Å undervise i tysk-/fransk

I tysk-/franskundervisningen er det viktig å:

	svært viktig	viktig	litt viktig	ikke viktig
• oppmuntre elevene til å bruke språket muntlig og skriftlig	☐	☐	☐	☐
• legge vekt på at elevene lærer seg regler og glosser	☐	☐	☐	☐
• konsentrere arbeidet om læreboka	☐	☐	☐	☐
• snakke så mye som mulig tysk/fransk som lærer	☐	☐	☐	☐
• la elevene bruke leker og spill	☐	☐	☐	☐
• la elevene jobbe med egne tysk-/franskprosjekt	☐	☐	☐	☐
• la faget inngå i tverrfaglige prosjekt	☐	☐	☐	☐
• oppmuntre elevenes kreativitet	☐	☐	☐	☐
• fokusere på korrekthet	☐	☐	☐	☐
• vise til hvor mye de klarer å forstå	☐	☐	☐	☐
• rose elevene for alt de klarer å uttrykke allerede	☐	☐	☐	☐
• åpne for at elevene planlegger en del av opplæringstiden selv	☐	☐	☐	☐
• åpne elevenes øyne med henblikk på språkernes likheter	☐	☐	☐	☐

Annet : _____
_____

9. Læremidler

Hvor viktig mener du det er å ha tilgang til følgende læremidler/hjelpemidler i tysk-/franskundervisningen?

	svært viktig	viktig	litt viktig	ikke viktig
• Læreverk	☐	☐	☐	☐
• Spill	☐	☐	☐	☐
• Alderstilpasset språklig stoff	☐	☐	☐	☐
• Aviser og blader	☐	☐	☐	☐
• Bøker	☐	☐	☐	☐
• Ordbøker	☐	☐	☐	☐

	svært viktig	viktig	litt viktig	ikke viktig
• CD-rom til lærebok	☐	☐	☐	☐
• Internett som informasjonskilde	☐	☐	☐	☐
• Språklab	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

10. Vurdering av egen undervisning

Når du skal vurdere din egen undervisning, i hvilken grad legger du vekt på:

	stor grad	noen grad	liten grad	ingen grad
• Samtale med elevene	☐	☐	☐	☐
• Skriftlige utsagn fra elever (loggnotater o.l.)	☐	☐	☐	☐
• Samtale med foreldrene	☐	☐	☐	☐
• Tilbakemelding fra kolleger	☐	☐	☐	☐
• Elevresultater på skriftlige prøver	☐	☐	☐	☐
• Tilbakemelding fra skolens ledelse	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

11. Vurdering av elever

Når du skal vurdere den enkelte elev i tysk/fransk, i hvilken grad legger du vekt på:

	stor grad	noen grad	liten grad	ingen grad
• at eleven gjør lekser	☐	☐	☐	☐
• resultater fra små prøver	☐	☐	☐	☐
• at eleven deltar aktivt i timene	☐	☐	☐	☐
• at eleven bruker språket muntlig i timene	☐	☐	☐	☐
• at eleven bruker språket skriftlig i timene	☐	☐	☐	☐
• korrektheten i det skriftlige språket	☐	☐	☐	☐
• korrektheten i det muntlige språket	☐	☐	☐	☐
• hvordan eleven prøver å kommunisere ved hjelp av språket	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

12. Elevenes forhold til tysk-/franskfaget

I hvilken grad opplever du at elevene i tysk-/fransktimene er:

	stor grad	noen grad	liten grad	ingen grad
• arbeidsomme	☐	☐	☐	☐
• interesserte og motiverte	☐	☐	☐	☐
• selvstendige	☐	☐	☐	☐
• bråkete og ukonsentrerte	☐	☐	☐	☐
• kreative og oppfinnsomme	☐	☐	☐	☐
• flinke til å bruke språket skriftlig	☐	☐	☐	☐
• flinke til å bruke språket muntlig	☐	☐	☐	☐
• villige til å samarbeide med/hjelpe medelever	☐	☐	☐	☐
• gir uttrykk for trivsel og glede over arbeidet	☐	☐	☐	☐

Kommentar: _____

13. Et betydelig antall elever slutter i faget tilvalgsspråk på ungdomstrinnet.

I hvor stor grad tror du at dette har sammenheng med følgende:

	stor grad	noen grad	liten grad	ingen grad
• faget teller ikke til opptak i videregående skole	☐	☐	☐	☐
• elevene kan velge om de vil ha karakter eller ikke	☐	☐	☐	☐
• elevene kan begynne om igjen i videregående skole	☐	☐	☐	☐
• det blir lite progresjon i faget med bare 2 timer	☐	☐	☐	☐
• tysk/fransk har blitt et fag for alle elever	☐	☐	☐	☐
• elevene er ikke modne ennå for et 2. fremmedspråk	☐	☐	☐	☐
• faget er for vanskelig for mange elever	☐	☐	☐	☐
• elevene begynner for sent med et 2. fremmedspråk	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

_____

14. Gutter og jenter

Ser du forskjeller på hvem som utmerker seg mest av gutter og jenter innenfor følgende områder:

	gutter	jenter	likt
• muntlig bruk av språket	☐	☐	☐
• skriftlig bruk av språket	☐	☐	☐
• interesse for faget	☐	☐	☐
• lekser	☐	☐	☐
• korrekthet i språket	☐	☐	☐
• tro på egne ferdigheter og kunnskaper	☐	☐	☐
• utvidelse av ordforrådet	☐	☐	☐
• arbeid med grammatikk	☐	☐	☐
• uttale	☐	☐	☐

Annet: _____

15. Internasjonalt samarbeid

- Har skolen din gjennomført et internasjonalt prosjekt der tysk/fransk har vært involvert? ja nei
- Har skolen din planer om et slikt prosjekt? ja nei
- Kjenner du til Comenius programmet? ja nei
- Tror du at et internasjonalt prosjekt kan være nyttig på 8. trinn? ja nei

Kommentar: _____

Vedlegg 2: Elevskjema

European Year of Languages 2001

*Status for 2. og 3. fremmedspråk i
norsk ungdomsskole*

Bakgrunn

- Når er du født? Skriv måned og år: _____ måned, år: _____
- Er du gutt eller jente? Sett kryss:
Jente:
Gutt:
- Morsmål   Sett kryss:
Norsk
Annet
Hvilket? _____

Orientering til elevene:

Dette spørreskjemaet er laget for å finne ut hva du tenker om tysk /fransk, og hvordan du opplever tysk-/franskfaget. Det er mange ungdomsskoleelever som får de samme spørsmålene som deg.

I spørreskjemaet vil du finne en del utsagn/påstander om tysk/fransk som du for eksempel skal si deg enig eller uenig i. Du skal da sette kryss i den ruta som passer best med din mening.

Hvis det står: *I tysk/fransk er det viktig å snakke*

og du er helt enig, setter du kryss i ruta under **helt enig** slik første eksempel viser:

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• I tysk/fransk er det viktig å snakke _____	☐	☐	☐	☐

Hvis du derimot er helt uenig i påstanden, setter du kryss i ruta **helt uenig**:

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• I tysk/fransk er det viktig å snakke _____	☐	☐	☐	☐

Det er viktig at du bare setter ett kryss for hver linje med ruter. Hvis du trenger hjelp, så spør læreren din.

Noen steder ber vi deg skrive litt mer om hva du mener.

Det er viktig at du ikke samarbeider med noen, men velger de svarene **du** synes er riktig. Vi som leser svarene dine får ikke vite navnet ditt.

Lykke til!

1. Dine tanker om tysk-/franskfaget.

Nedenfor finner du en del påstander om tysk-/fransk. Sett kryss i den ruta som passer best for din mening. Du skal bare sette kryss i **én** rute på hver linje:

	helt enig	litt enig	usikker	uenig	helt uenig
• Tysk/fransk er viktig _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er spennende og interessant _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er et av de fagene jeg liker minst på skolen _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er vanskelig _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er nyttig for meg videre i livet _____	☐	☐	☐	☐	☐
• På skolen er det viktig å være flink i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg trenger tysk/fransk for å kunne studere det jeg vil etter skolen _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er et av de fagene jeg liker best på skolen _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg blir aldri lei av å jobbe med tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg liker å arbeide og tenke på tysk/fransk også utenom skoletid _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk vil hjelpe meg til å bli kjent med andre mennesker og en annen kultur _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er kjedelig _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er lett _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Jeg har ikke bruk for å kunne tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Det er viktig å kunne et annet fremmedspråk i tillegg til engelsk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Alle kan lære tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• Gode kunnskaper i tysk/fransk gjør det lettere å lære andre språk _____	☐	☐	☐	☐	☐

Andre ting du vil nevne: _____

Har du hatt anledning til å bruke tysk/fransk utenom skolen? _____ Ja Nei

Hvis ja, hvor? _____

2. Dine tanker om det å lære tysk/fransk.

Sett kryss i ruten som passer best for din mening:

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• Det er gøy å lære seg tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• I tysk/fransk er det viktig å snakke _____	☐	☐	☐	☐
• I tysk/fransk er det viktig å skrive _____	☐	☐	☐	☐
• Når jeg gjør feil i tysk/fransk, viser det at jeg ikke har nok kunnskaper _____	☐	☐	☐	☐
• For å bli god i tysk/fransk må jeg kunne mye grammatikk _____	☐	☐	☐	☐
• For å bli god i tysk/fransk må jeg kunne mange gloser _____	☐	☐	☐	☐
• Det er viktig at jeg våger å si noe, selv om det ikke er språklig riktig _____	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er noe jeg må arbeide med, selv om jeg ikke har lyst _____	☐	☐	☐	☐
• Å bli god i tysk/fransk er avhengig av hardt arbeid _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg må øve på grammatikken og glosene ofte om jeg skal bli flinkere _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg må lese mange forskjellige tekster om jeg skal bli flinkere _____	☐	☐	☐	☐
• Det er viktig å ha mange prøver i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Det er mitt ansvar å lære tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• I tysk/fransk må jeg gruble mye _____	☐	☐	☐	☐

Hva liker du best i tysk-/franskfaget? _____

_____

Hva liker du dårligst i tysk-/franskfaget? _____

_____

3. Dine tanker om egne ferdigheter i tysk/fransk.

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• Jeg forstår mye tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg er flink til å snakke tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg er flink til å skrive tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg kan løse de fleste tysk-/franskoppgavene hvis jeg konsentrerer meg _____	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk passer ikke for meg _____	☐	☐	☐	☐
• Hvis jeg skal bli flink i tysk/fransk, må jeg bruke mye tid på oppgavene _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg har flaks når jeg gjør det bra på en tysk-/franskprøve _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg kan bli flink i tysk/fransk hvis jeg lærer meg grammatikken _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg kan bli flink hvis jeg leser mye tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Det er medfødt å være flink i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Tysk/fransk er lett for meg _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg gjør små framskritt i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg har uflaks når jeg gjør det dårlig på en prøve _____	☐	☐	☐	☐

4. Egne opplevelser. Hvor ofte hender dette?

	aldri	sjelden	nokså ofte	ofte
• Jeg er redd for å gjøre feil når jeg snakker _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg er redd for å gjøre feil når jeg skriver _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg blir nervøs når jeg må si noe _____	☐	☐	☐	☐
• Jeg er redd for å vise læreren at jeg ikke forstår grammatikken _____	☐	☐	☐	☐
• Det er moro når jeg tør og klarer å gjøre meg forstått _____	☐	☐	☐	☐

5. Om tysk-/franskundervisningen.

Hvor ofte hender dette i tysk-/fransktimen?

	aldri	sjelden	nokså ofte	ofte
• Læreren snakker tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Vi leser i læreboka og oversetter teksten _____	☐	☐	☐	☐
• Vi skriver av fra tavla _____	☐	☐	☐	☐
• Vi har prøve _____	☐	☐	☐	☐
• Læreren forteller noe på tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• Vi løser oppgaver på arbeidsark _____	☐	☐	☐	☐
• Vi løser korte øvingsoppgaver i tysk-/franskboka _____	☐	☐	☐	☐
• Læreren gjennomgår oppgaver med hele klassen _____	☐	☐	☐	☐
• Vi retter lekser for hverandre _____	☐	☐	☐	☐
• Læreren forklarer hvorfor tysk/fransk er viktig _____	☐	☐	☐	☐
• Vi arbeider sammen i grupper for å løse oppgaver _____	☐	☐	☐	☐
• Læreren forklarer for hver enkelt elev _____	☐	☐	☐	☐
• Vi ser på og diskuterer feil vi har gjort _____	☐	☐	☐	☐
• Læreren gjennomgår nytt lærestoff _____	☐	☐	☐	☐
• Vi hører på at andre elever forklarer noe _____	☐	☐	☐	☐
• Vi øver på dialoger _____	☐	☐	☐	☐
• Vi svarer på spørsmål _____	☐	☐	☐	☐
• Vi skriver korte tekster som vi lager selv _____	☐	☐	☐	☐
• Vi leser tekster som læreren har kopiert opp til oss _____	☐	☐	☐	☐
• Vi hører på kassett/CD _____	☐	☐	☐	☐
• Vi hører på musikk _____	☐	☐	☐	☐
• Vi øver på en sang _____	☐	☐	☐	☐

	aldri	sjelden	nokså ofte	ofte
• Vi lager rollespill _____	☐	☐	☐	☐
• Vi jobber på språklabben _____	☐	☐	☐	☐
• Vi jobber selvstendig med en periodeplan _____	☐	☐	☐	☐
• Vi jobber med prosjekt _____	☐	☐	☐	☐
• Vi jobber med språkøvelser på datamaskinen _____	☐	☐	☐	☐
• Vi jobber med internettsider på tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐

Andre ting du vil nevne: _____

_____

6. Arbeide med et nytt emne i tysk/fransk. Når vi begynner på noe nytt i tysk/fransk:

	aldri	sjelden	nokså ofte	ofte
• starter læreren med å presentere/snakke om et emne på norsk _____	☐	☐	☐	☐
• starter læreren med å presentere/snakke om et emne på ty./fr. _____	☐	☐	☐	☐
• starter vi med situasjoner som angår oss _____	☐	☐	☐	☐
• leser vi først en tekst _____	☐	☐	☐	☐
• arbeider vi i mindre grupper _____	☐	☐	☐	☐
• spør læreren oss hva vi vet om det nye emnet _____	☐	☐	☐	☐
• starter vi arbeidet med et eksempel _____	☐	☐	☐	☐
• tar læreren utgangspunkt i et tema eller prosjektarbeid hvor tysk/fransk er med _____	☐	☐	☐	☐
• hører vi på en kassett _____	☐	☐	☐	☐
• leser og oversetter vi en tekst _____	☐	☐	☐	☐
• ser vi på video/TV _____	☐	☐	☐	☐
• ser vi på et bilde _____	☐	☐	☐	☐
• samler vi ord på tavla _____	☐	☐	☐	☐

7. Miljøet i klassen.

De fleste av klassekameratene mine synes det er viktig å:

	svært viktig	viktig	nokså viktig	ikke viktig	usikker
• arbeide hardt i tysk-/fransktimene _____	☐	☐	☐	☐	☐
• slappe av og ha det moro i timene _____	☐	☐	☐	☐	☐
• gjøre hjemmeleksa i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• få gode karakterer i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• stille spørsmål til læreren _____	☐	☐	☐	☐	☐
• svare på spørsmål som læreren stiller _____	☐	☐	☐	☐	☐
• samarbeide i tysk-/fransktimene _____	☐	☐	☐	☐	☐
• bruke minst mulig tid på tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐
• forberede seg godt til prøver i tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐	☐

8. Miljøet på skolen.

På min skole:

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• er de fleste elevene gode venner _____	☐	☐	☐	☐
• har vi det morsomt i friminuttene _____	☐	☐	☐	☐
• glemmer vi å gjøre lekser _____	☐	☐	☐	☐
• arbeider vi stille og konsentrert i timene _____	☐	☐	☐	☐
• slåss elevene i skolegården _____	☐	☐	☐	☐
• gjør elevene akkurat det som lærerne sier _____	☐	☐	☐	☐
• er det bråk og uro i klasserommene _____	☐	☐	☐	☐

9. Om gutter og jenter.

Hva mener du om følgende påstander?

	gutter	jenter	likt
• å være god i tysk/fransk er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å være flink til å snakke tysk/fransk er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å være flink til å skrive tysk/fransk er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å ha naturlige anlegg for tysk/fransk er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å like å stille spørsmål i tysk-/fransktimene er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å bli oppmuntret av tysk-/fransklæreren er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å synes at tysk/fransk er topp er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å bekymre seg for hvor bra de gjør det i tysk/fransk er mest typisk for _____	☐	☐	☐
• å grue seg for prøver i tysk/fransk er mest typisk for _____	☐	☐	☐

10. Læremidler.

Hvor ofte bruker du følgende i tysk-/fransktimen?

	aldri	sjelden	nokså ofte	ofte
• Læreboka _____	☐	☐	☐	☐
• Andre bøker på tysk/fransk som jeg selv velger _____	☐	☐	☐	☐
• Ukjente tekster som læreren deler ut _____	☐	☐	☐	☐
• Aviser og tidsskrifter _____	☐	☐	☐	☐
• IKT _____	☐	☐	☐	☐
• Spill _____	☐	☐	☐	☐
• Dataspill _____	☐	☐	☐	☐
• Video + TV _____	☐	☐	☐	☐
• Ordbøker _____	☐	☐	☐	☐
• Musikk _____	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

Hvilke læremidler kunne du ønske å bruke mer tid på i tysk-/fransktimen? _____

---

11. Egne vurderinger. Hva syns du er viktig å lære i tysk/fransk?

	svært viktig	viktig	nokså viktig	ikke viktig
• å kunne mange ord og uttrykk _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne bruke grammatikken _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne snakke for seg _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne skrive et korrekt språk _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne lese høyt _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne uttale ordene riktig _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne dialogene fra boka _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne forstå når noen snakker tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐
• å kunne snakke med mennesker fra tysk-/franskspråklige land _____	☐	☐	☐	☐
• å lære noe om hvordan folk lever i ty./fr.-språklige land _____	☐	☐	☐	☐

Annet: _____

12. Lærerens vurdering.

Hva tror du læreren mener er viktig når han/hun skal vurdere deg i tysk/fransk?

	svært viktig	viktig	nokså viktig	ikke viktig
• at du kan arbeide selvstendig _____	☐	☐	☐	☐
• at du er aktiv og interessert i timene _____	☐	☐	☐	☐
• at du tør å snakke _____	☐	☐	☐	☐
• at du kan uttale ordene _____	☐	☐	☐	☐
• at du gjør hjemmeleksa di _____	☐	☐	☐	☐
• at du er flink til å samarbeide med andre elever _____	☐	☐	☐	☐
• at du kan grammatikken _____	☐	☐	☐	☐
• at du kan mange ord og uttrykk _____	☐	☐	☐	☐

- at du kan bruke det du har lært i nye situasjoner _____
- at du kan det som står i læreboka _____
- at du har annen kunnskap om ty./fr.-språklige land _____

Er du fornøyd med lærerens vurdering av deg i tysk/fransk? _____ Ja Nei

Hvorfor/hvorfor ikke? _____

Hvorfor valgte du tysk/fransk som tilvalgsfag? _____

Vil du fortsette med tysk/fransk i 9. klasse? _____ Ja Nei

Hvorfor/hvorfor ikke? _____

Hvor stor betydning har læreren for ditt valg? _____

13. Tysk/fransk og framtida. Hvor enig er du i følgende påstander?

	helt enig	litt enig	litt uenig	helt uenig
• Et yrke hvor jeg kan bruke tysk/fransk ville være fint _____	☐	☐	☐	☐
• I mange yrker er det en fordel å kunne tysk/fransk _____	☐	☐	☐	☐

Andre ting du vil nevne?

Hvilken nytte kommer du til å ha av tysk/fransk i framtida?

Hvorfor mener du dette?

Takk for at du svarte på spørsmålene!